

नेपालको भुगोल

मिति: २०७९।०१।२५

नेपालको अवस्थिति:-

➤ नाम:- सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपाल (Federal Democratic Republic of Nepal)

➤ अवस्थिति:- पृथ्वीको उत्तर पूर्वी गोलार्धमा र एसियाको दक्षिण (पूर्वदिशान्तर)

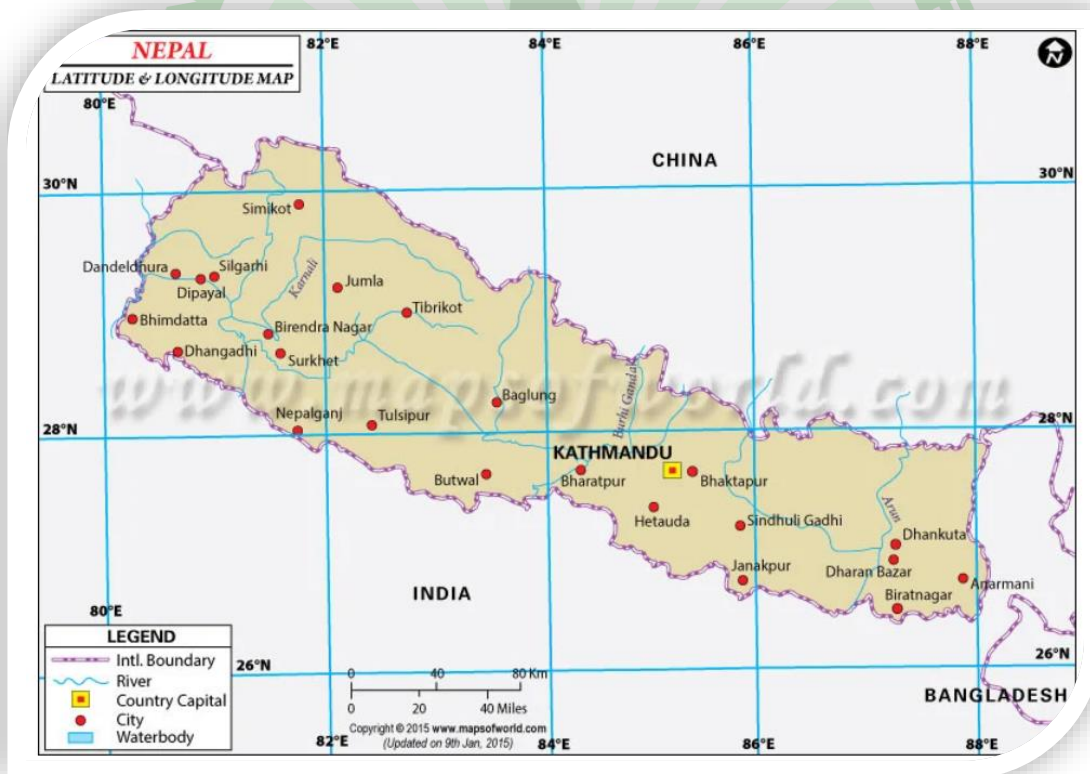
➤ आक्षांश:- २६ डिग्री २२ मिनेट – ३० डिग्री २७ मिनेट उत्तरी आक्षांश (दुरी निर्धारण)

आक्षांश – छ- छब्बिस (२६)

➤ देशान्तर:- ८० डिग्री ०४ मिनेट – ८८ डिग्री १२ मिनेट पूर्वी देशान्तर (समय निर्धारण)

अचार – अ – असि (८०)

-चार – चार (४)

➤ क्षेत्रफल:- १,४७,१८१ वर्ग कि.मि. (५६,८२७ वर्ग माइल - शाखा अधिकृत २०७५), यो क्षेत्रफल बि.स.२०३६ साल चीनसँगको सम्झौता पछि कायम गरिएको ।

➤ नेपालको नक्सामा लिपुलेक, कालापानी र लिम्पियाधुरा समावेश गरेपछि:-

- ✗ २०७७ जेठ ५ – नयाँ नक्सा सार्वजनिक गर्ने मन्त्री परिषदको निर्णय
- ✗ २०७७ जेठ ७ – नयाँ नक्सा सार्वजनिक (भूमीसुधार तथा गरिबी मन्त्रालयले)
- ✗ २०७७ जेठ ९ – संसोधन विद्येक दर्ता
- ✗ २०७७ जेठ ३१ – प्रतिनिधिसभाबाट पारित
- ✗ २०७७ असार ४ – संविधान संशोधन/राष्ट्रिय सभाबाट पारित/राष्ट्रपतिद्वारा प्रमाणिकरण/नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित, उपस्थित २५८ मत पक्षमा विपक्षमा ० मत (अनुसूची ३, निशान छाप)
- ✗ क्षेत्रफल:- १,४७,५१६ वर्ग कि.मि. (५६,९५६ वर्ग माइल)
- ✗ जम्मा थपिएको क्षेत्रफल:- ३३५ वर्ग कि.मि
- विश्वको भुभागको:- ०.०३ % , एसियाको:- ०.३%, दक्षिण एसियाको:- २.८२% भुभाग ओगटेको छ ।
- विश्वमा क्षेत्रफलको आधारमा:- ९३ औ स्थान (सार्कमा (IPABN SBM) -५ औ,
- जनसंख्याको आधारमा:- ४९ औ स्थान, (सार्कमा ५ औ)
- सुगौली सन्धि अधिको क्षेत्रफल:- २,०४,९१७ वर्ग कि.मि.(पुर्वमा टिस्टा देखि पश्चिम सतलज सम्म- बहादुर शाहको पालामा)
- बृहत नेपाल (Greater Nepal) – २,६७,५७५ वर्ग कि.मि. (पूर्वमा टिस्टा – पश्चिम काँगडा)

- पूर्व-पश्चिम लम्बाई:- ८८५ कि.मि. (खरिदार २०७०)
- अधिकतम चौडाई:- २४१ कि.मि.

- औसत चौडाई:- १९३ कि.मि. (२०७१ नासु)
- न्यूनतम चौडाई:- १४५ कि.मि.
- होचो भू-भाग:- धनुषाको **मुसहरनिया** समुन्द्र सतहदेखि ५९ मिटरमा अवस्थित

नोट: <https://daojhapa.moha.gov.np/> (झापा प्रशासन कार्यालयको वेबसाइटमा उल्लेख गरे अनुसार) समुन्द्र सतहवाट नेपालको सबभन्दा होचो भू-भाग केचनाकवल - ५८ मि. रहेको छ।

Thursday, January 31, 2008

नेपालको सबभन्दा होचो भूभाग केचना होइन, मुसहरनिया

रासस-

काठमाडौं- नेपालको सबभन्दा होचो स्थान झापा जिल्लाको केचना नभई धनुषा जिल्लाको मुसहरनिया भएको सम्बन्धित विज्ञले बताएका छन् । झापा जिल्लाको पूर्व दक्षिणमा भारतको सीमा नजिकै अवस्थित केचना गाविस औषत समुद्री सतहबाट ६२।५ मिटर उचाइमा रहेको नेपालको सबैभन्दा होचो भूभाग भनी २०४४ साल पुस १६ गते स्वर्गीय राजा वीरेन्द्रलाई अवलोकन गराइएको थियो ।

सर्भे इन्जिनियर नारायणकृष्ण न्हुच्छे प्रधानले सन् १९९६ मा नापी विभागअन्तर्गत नापी महाशाखाले फिनिस इन्टरनेशनल डेभलपमेन्ट एजेन्सी (फिनिडा) को सहयोगमा प्रकाशित टोपोग्राफिकल नक्सामा मुसहरनियाको उचाई ५९ मिटर रहेको बताउनुभयो । यसैले केचनाभन्दा ३.५ मिटर होचो मुसहरनिया नेपालको सबभन्दा होचो भूभाग हो भन्ने स्पष्ट छ । नेपाल-भारत सीमाको नापीमा लामोसमय सेवा गर्नुभएका नापी विभागका पूर्व उपमहानिर्देशक प्रधानले सन् १९९६ मा भएको सुगौली सन्धिअनुसार महाकाली नदीको उद्गमस्थल लिम्पियाधुरा हो भन्दै खोलाको अनुसन्धानबाट स्पष्ट हुने बताउनुभयो ।

रासस

नागरिक न्यूज (२०८० जेठ २८)

नापी विभाग खगोल तथा भूमापन महाशाखाका उपनिर्देशक अमिरप्रसाद न्यौपानेले भने, 'पहिले झापाको केचनाकवल र अहिले धनुषाको मुसहरनिया होचो स्थान भनिँदै छ। सरकारले कहिल्यै आधिकारिक घोषणा गरेको र गर्ने योजना पनि छैन। स्थानीयले दाबी गरिरहेको विषयमा केही भन्नु छैन।'

- अग्लो भूभाग:- सर्वोच्च शिखर सगरमाथा (समुन्द्र सतहबाट ८,८४८.८६ मिटर (२९,०३९.६९ फिट), सन् ८ डिसेम्बर २०२० अर्थात बि.स. २०७७ मंसिर २३ गते, **सोलुखुम्बु जिल्लाको खुम्बु पासाङल्हामु गाउँपालिकामा पर्छ ।)**
- अग्लो स्थानमा रहेको सदरमुकाम:- हुम्लाको सिमिकोट (२९४६ मि. , खरिदार २०६९)
- होचो स्थानमा रहेको सदरमुकाम:- महोत्तरीको जलेश्वर (६९ मि.)
- नेपालको नक्सा जस्तै जिल्ला:- बाग्लुङ (देश- पोर्चुगल), (झुलुङ्गे पुलको जिल्ला – खरिदार २०७१)
- प्रामाणिक समय:- ८६ डिग्री १५ मिनेट पूर्वी देशान्तर रेखा / गौरीशंकर हिमाल (खरिदार २०७०) (उचाई-७१३४ मि., जिल्ला- दोलखा, हिमश्रृंखला - रोल्वालिङ) लाई आधार मानी **बि.स. २०४२ वैशाख १** गते निर्धारण गरिएको , नेपालको समय ग्रीनविच (० डिग्री देशान्तर रेखा, १८८४ नोभेम्बर १, १ डिग्री बराबर ४ मिनेट हुन्छ) को भन्दा ५ घण्टा ४५ मिनेटले चलाख छ।
- नेपालबाट समुन्द्रसम्मको दुरी:- ११२७ कि.मि. (७०० माइल, बंगालको खाडी, हिन्द महासागर)
- तेस्रो नजिकको मुलुक:- बंगलादेश (२७ कि.मि.), भुटान
- नजिकको राजधानी – भुटानको थिम्पु (करिब ४०० कि.मि.)
- नजिकको बन्दरगाहा – कोलकत्ता बन्दरगाहा (भारत)
- अन्तराष्ट्रिय विमानस्थल – पटना, बिहार (भारत)
- जलसम्पदा:- नदीनाला-६००० भन्दा बढी (खरिदार २०७०) , ताल/कुण्ड/दह/झरना-३००० भन्दा बढि,
- हिमश्रृंखला:- २८ वटा, (८००० मि. भन्दा अग्ला विश्वका १४ हिमाल मध्ये ८ वटा नेपालमा नै अवस्थित, ६००० मि. भन्दा अग्ला १,३१० चुचुरा रहेका)

सिमाना:

नेपालको अन्तराष्ट्रिय सिमा:-

- उत्तर तर्फ - चीन (तिब्बत)
- पूर्व,पश्चिम र दक्षिण- भारत (५ प्रदेश:- पूर्वमा- पश्चिम बंगाल र सिक्किम ,पश्चिममा:-उत्तराखण्ड र दक्षिणमा:- विहार र उत्तर प्रदेश)
- जम्मा अन्तराष्ट्रिय सिमा:- २९२६ कि.मि.
 ✎ भारतसँग:-१६९० कि.मि.
 ✎ चीनसँग:- १२३६ कि.मि

नेपालका अन्तिम बिन्दुहरु:-

- पूर्वी बिन्दु – ताप्लेजुङको लेलेप /ओलाङचुङगोला
- पश्चिमी बिन्दु – कञ्चनपुरको दोधारा
- उत्तरी बिन्दु – हुम्लाको चाङ्ला भञ्ज्याङ/शेरा वस्ती
- दक्षिणी बिन्दु – झापाको लोदावरी

नेपालको भौगोलिक विभाजन:-

तथ्य	तराई प्रदेश	पहाड प्रदेश	हिमाल प्रदेश
अवस्थिति	दक्षिण क्षेत्र-पूर्व पश्चिम फैलिएको समथर भूभाग	उत्तरमा हिमाल र दक्षिणमा तराई रहेको मध्ये भाग	महाभारत पर्वतको उत्तर र चीनको स्वशासित क्षेत्र तिब्बतको दक्षिणमा
उचाई	५९ मि.- ६१० मि. (कतै ६०० मि. दिइएता पनि अधिकांशमा ६१० मि. रहेको)	६१० मि.- ३००० मि.	३०००मि.- ८८४८.८६ मि.
चौडाई	२५ कि.मि- ३० कि.मि.	७५ कि.मि.-१२५ कि.मि.	२५ कि.मि.-५० कि.मि.
क्षेत्रफल	१७%	६२. % (६२.०६%) (६८ पुरानो)	२१% (२०.९४%) (१५ पुरानो)
जिल्ला	२१ वटा (मुख्य तराई-१८ जिल्ला + ३ जिल्ला भित्री मधेशका-चितवन,दाङ, सुर्खेत)	३५ वटा (पहाडी जिल्ला-२८, पहाडी+ ४ भित्री मधेशका जिल्ला - उदयपुर, सिन्धुली, मकवानपुर,नवलपरासी + ३ उपत्यका जिल्ला- काठमाण्डौ, ललितपुर, भक्तपुर)	२१ वटा (५ वटा जिल्ला थपिएका – राधा को गोरु म्या- रामेछाप, धादिङ, गोरखा, पूर्वी रुकुम -२०७४ भाद्र २५, म्याग्दी - २०७५ फागुन १९)
ठूलो जिल्ला	कैलाली	सिन्धुली (धेरै जिल्लासँग सीमाना जिडिएको जिल्ला -१० वटा)	डोल्पा (७,८८९ वर्ग कि.मि)
सानो जिल्ला	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम) (७४७.०५ वर्ग कि.मीवर्ग कि.मी)	भक्तपुर (११९ वर्ग कि.मि.)	पूर्वी रुकुम
जनसंख्या	५३.६१ % (परिवारको संख्या ४९.६ %)	४०.३१ % (परिवार संख्या-४४.२%)	६.०८% (परिवार संख्या- ६.१%)
जनघनत्व	४६१ जना	१९२ जना	३४ जना
गाउँपालिका	१२६ वटा	१९९ वटा	१३५ वटा
नगरपालिका	१३७ वटा	१०५ वटा	३४ वटा
धेरै स्थानीय तह भएको जिल्ला	सर्लाही (२०)	काभ्रे (१३)	धादिङ (११)
कम स्थानीय तह भएको जिल्ला	पश्चिम नवलपरासी र चितवन (७)	भक्तपुर (४)	पूर्वी रुकुम (३)
उपनाम	अन्नको भण्डार, नेपालको उद्योगको मुटु		
हावापानी	उष्ण मनसुनी हावापानी (१२००मि.)	न्यानो समशितोष्ण (१२०० मि.-२१००मि.) र ठण्डा समशितोष्ण (२१०० मि. - ३३५०)	लेकाली (३३५०मि.- ५००० मि.) र हिमाली (५०००मि.-८८४८.८६ मि.)
वनस्पती	उष्ण प्रदेशीय सदावहार वनस्पती (१२००मि.)	समशितोष्ण पतझर र समशितोष्ण कोणधारी	लेकाली र हिमाली वनस्पती

मुख्य जातजाती	थारु, राजवंशी, सतारमझागड, धिमाल आदि	बाहुन, क्षेत्री, नेवार, मगर, तामाङ, गुरुङ, राई, लिम्बु आदि	शेर्पा, थकाली, भोटे, मनाङ्गे आदि
मुख्य पेशा र उत्पादन	कृषी र व्यापार	पशुपालन र फलफुल खेती	पशुपालन, फलफुल र जटिबटी संकलन
मुख्य विशेषता	अन्नबालीको उब्जनी धेरै हुने प्रदेश, धान उत्पादन बढी, तोरी, सनपाट, उत्पादन		
उपविभाजन	३ भागमा विभाजन:- १. तराई क्षेत्र २. भावर क्षेत्र ३. दुन क्षेत्र वा भित्री मधेश	३ भागमा विभाजन:- १. चुरे क्षेत्र २. महाभारत श्रेणी ३. मध्यवर्ती भू-भाग	३ भागमा विभाजन:- १. मुख्य हिमाल २. भित्री हिमाल ३. सिमान्त हिमाल

उपविभाजन:-

तराई:- ३ भागमा

तथ्य	मुख्य तराई	भावर क्षेत्र	भित्री मधेश वा दुन क्षेत्र
अवस्थिति	दक्षिण भागको सबै भन्दा होचो भाग	खास तराईको उत्तर र चुरेको दक्षिणमा रहेको भाग	चुरे र महाभारत श्रेणीको बिचको भुभाग
क्षेत्रफल	४ %	४.५%	८.५%
उचाई	समुन्द्र सतहबाट २०० मि.	समुन्द्र सतहबाट ३८० मि.	६१० मि. सम्मको उचाई
चौडाई	२५ -३० कि.मि.	१०-१५ कि.मि.	१६ कि.मि. (३२- ६४ कि.मि.-लम्बाई)
विशेषता	मिहिन पागो माटोले बनेको भुमी	चारकोसे झाडी पाइन्छ	
जिल्ला	-	-	७ वटा सुत्र:- (उसिम चिनदा सु), दासि सुम चिउन (उदयपुर, सिन्धुली- पूर्वी भित्री मधेश) (मकवानपुर, चितवन, नवलपरासी-वर्दाघाट सुस्ता पूर्व(सानो)- मध्य भित्री मधेश) , दाङ देउखरी(ठूलो)- पश्चिमी भित्री मधेश, सुर्खेत- मध्यपश्चिम भित्रीमधेश

पहाड:- ३ भागमा

तथ्य	चुरे पर्वत	महाभारत पर्वत	मध्यभूमी वा मध्यवर्ती भुभाग
अवस्थिति	नेपालको दक्षिण भागमा अवस्थिती हिमालय पर्वतमाला पछि विकसित भएको	पूर्व मेची देखि पश्चिम महाकाली सम्म चुरे पर्वत भन्दा माथिल्लो भाग	हिमालय श्रेणी भन्दा तल्लो भूभाग र महाभारत भन्दा माथिल्लो भाग
उचाई	६१०-१८७२ मि.	१५००-३०००मि.(12,000 फिट)	९००-१८०० मि.
लम्बाई	झण्डै ८०० कि.मि.		
चौडाई	औसत १० देखि ५० कि.मी.	२०-२५ कि.मि. (औसत)	३०-४५ कि.मि. (औसत)
क्षेत्रफल	१२.७८ %	२५.८%	२९.५%
अग्लो स्थान	गार्वा पर्वत, कैलाली	शैलुङ, दोलखा	
उपनाम	शिवालिक पर्वत, चुरिया, बाह्य हिमाल (पश्चिममा पाकिस्तानको इन्डस नदी देखि पूर्वमा भारतको ब्रम्हपुत्र नदी सम्म फैलिएको)	मोडदार पहाड, Hill station of Nepal (नेपालको हावाखुरी),	

	चुरे श्रृंखला शिवालिकको नामबाट पनि चिनिन्छ)	मध्य हिमाल, लघु हिमाल, होँचो हिमाल (LESSER Himalay)	
विभाजन	दाङ देउखरी क्षेत्र- डेडुवा बागमती नदी पूर्व- भट्टवाल कोशी पूर्व- थुम्की रुपमा र मोरङ र झापाको उत्तरको क्षेत्र – मैनाचुली, चलाचुली चितवनमा – सोमेश्वर		
अन्य	*चुरे क्षेत्र- ३६ (जिल्ला राष्ट्रपतिको कार्यालय को Website मा) *राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम- २६ जिल्लामा *चुरे जलाधार संरक्षण- १३ जिल्लामा (नोट:- राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति, website अनुसार ३७ जिल्लामा फेलिएको)	शैलुङ (करिव ३५०० मि.) फुलचोकी, शिवपुरी, दामन, स्वर्गद्वारी	

नोट: आर्थिक वर्ष २०६६/६७ देखि चुरे संरक्षणलाई अभियानका रुपमा संचालन गर्ने राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम' प्रारम्भ ।- रा.चु.स.वि.स. सशक्त ढङ्गले वि.सं. २०७१ असार २ गते राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समितिको गठन गरिएको जुन दिन (असार २)लाई चुरे दिवस मनाइदै आएको।

नेपाल सरकारको मिति २०७४/२/२४ को निर्णयानुसार गुरुयोजना स्वीकृत भई सो अनुरूप कार्यक्रम कार्यान्वयन भइरहेको छ ।

गुरु योजनाले उल्लेख गरेका उद्देश्यहरू

भौगर्भिक, भौगोलिक अवस्था र परिस्थितिकीय प्रणाली अनुकूल चुरे पहाड (खोँचसहित) र भावर क्षेत्रका प्राकृतिक स्रोतहरू (भूमि, पानी, वनस्पति र जैविक विविधता) को दिगो व्यवस्थापन सुनिश्चित गरी त्यहाँ बसोबास गर्ने व्यक्ति तथा समुदायको जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक प्रकोपबाट हुन सक्ने क्षति न्यूनीकरण गर्ने ।

चुरे पहाड, दुन र तराई मधेशमा जल-उत्पन्न प्रकोपबाट हुन सक्ने क्षति न्यूनीकरणको साथै वातावरणीय सेवा प्रवाहको निरन्तरता दिने ।

गार्हस्थ उर्जा उपयोगमा सुलभताका साथै राष्ट्रिय वनबाट टाढा रहेका बासिन्दा (खासगरी तराई मधेश) लाई काठ, दाउरा र अन्य इन्धन स्रोतको उपयोगमा पहुँच वृद्धि गर्ने ।

कार्यान्वयन क्षेत्र

चुरे श्रृंखला नेपालको ७७ जिल्लाहरूमध्ये ३७ जिल्लाहरूका केही भूभाग ओगटी फैलिएको छ । यसको चौडाई (उत्तर दक्षिण) ठाँउ अनुसार १० देखि ५० कि.मी. सम्म भएको पाइएको छ । गुरु योजनाले २० वर्षमा १६४ वटा नदी प्रणालीहरू व्यवस्थापन गर्नुपर्ने छ भनी उल्लेख गरेको छ भने पहिलो ५ वर्षमा सबै नदी प्रणालीहरूको संरक्षण र व्यवस्थापन गरिने छ ।

मुख्य कार्यक्रमहरू

- ❖ प्राकृतिक स्रोत क्षय/हास न्यूनीकरण
- ❖ वातावरण स्थिरकरण र उत्पादकत्व वृद्धि
- ❖ जलवायु परिवर्तन तथा जल उत्पादन प्रकोप जोखिम प्रभाव न्यूनीकरण
- ❖ एकीकृत नदी प्रणाली स्रोत व्यवस्थापन पूर्वधार
- ❖ उपल्लो जलाधार क्षेत्रका भू-स्खलनग्रस्त क्षेत्र स्थिरकरण
- ❖ नदी कटान तथा डुवानबाट हुने क्षति न्यूनीकरण
- ❖ वन क्षेत्र बाहिर वन विकास
- ❖ नवीकरणीय उर्जा प्रविधि विस्तार
- ❖ बहुविषयगत क्षेत्र तथा संस्थागत विकाससंग सम्बन्धित कार्यक्रमहरू

हिमाल:- ३ भागमा

तथ्य	मुख्य हिमाल	भित्री हिमाल	सिमान्त हिमाल
अवस्थिति	नेपालको सबैभन्दा माथिल्लो	मुख्य हिमालबाट उत्तर	भित्री हिमाल भन्दा उत्तर र तिब्बति तटवर्ती क्षेत्र भन्दा दक्षिण
उचाई	८८४८ मि. अग्ला हिमालहरु	२४०० मि - ५,००० मि.	६००० मि. - ७००० मि.
चौडाई			
बिशेषता	८००० मि भन्दा अग्ला हिमाल, २८ वटा हिमश्रृंखला ६००० मि. भन्दा १३११ वटा चुचुरा	जौ, कोदो, आलु फल्छ	

नेपालको राजनितिक तथा प्रशासनिक विभाजन:-

- १३ क्षेत्रमा –लिच्छिवि काल
- १२ क्षेत्रमा – पृथ्वीनारायण शाह
- ३९ जिल्लामा - भीमसेन थापा
- ६९ इकाइ –जंगबहादुर राणा
- ३५ जिल्लामा – वीर शमशेर
- १४ अञ्चल, ७५ जिल्ला - बि.स. २०१८ बैशाख १ (राजा महेन्द्रको पालामा)
- ४ बिकास क्षेत्र - बि.स. २०२९ असार १३ (राजा विरेन्द्रको पालामा)
- ५ बिकास क्षेत्र - बि.स. २०३७ असोज २६ (राजा विरेन्द्रको पालामा)
- ७ प्रदेशमा - बि.स. २०७२ असोज ३ (प्र.म. शुशिल कोइराला)
- ७५ जिल्लाबाट ७७ मा - बि.स. २०७४ भाद्र ५
- पहाडबाट हिमालमा सारिएका जिल्लाहरु:- ५ वटा (रामेछाप, धादिङ, गोरखा, पूर्वी रुकुम -बि.स. २०७४ भाद्र २५ मा र म्याग्दीलाई बि.स. २०७५ फागुन १९ मा सारिएको)
- **स्थानिय सरकार संचालन ऐन:- बि.स. २०७४ भाद्र २९ (यसै ऐनबाट ७ प्रदेश, ७७ जिल्ला बिभाजन –हिमाल प्रदेश २१, पहाडी २८, भित्री मधेश ७, उपत्यका ३, र तराई १८)**
- ५७ स्थानिय तहलाई पिछडिएको क्षेत्रमा सूचिकृत:-बि.स. २०७४ असोज २५
- ५ बिकास क्षेत्र खारेज:- बि.स. २०७५ चैत्र २९

महत्वपूर्ण जानकारी

स्थानीय तह संख्या

- महानगरपालिका = ६
- उपमहानगरपालिका = ११
- नगरपालिका = २७६
- गाउँपालिका = ४६०
- जम्मा स्थानीय तह = ७५३
- ✗ वडा संख्या = ६७४३
- ✗ नगरपालिका भएका जिल्ला :- ७२ वटा

- ✗ नगरपालिकाविहिन जिल्ला :- ५ वटा (मनाङ, मुस्ताङ, रसुवा, हुम्ला र पूर्वी रुकुम)
- ✗ धेरै नगरपालिका भएको जिल्ला :- रौतहट (१६)
- ✗ धेरै गाउँपालिका भएको जिल्ला :- धादिङ (११)
- ✗ थोरै गाउँपालिका भएको जिल्ला :- चितवन (१), इच्छाकाममना गाउँपालिका
- ✗ धेरै स्थानीय तह भएको जिल्ला :- सर्लाही (२०)
- ✗ थोरै स्थानीय तह भएको जिल्ला :- पूर्वी रुकुम (३)
- ✗ गाउँपालिका विहिन जिल्ला :- २ (काठमाडौँ र भक्तपुर)
- ✗ बराबर क्षेत्रफल भएका गाउँपालिका:- चम्पादेवी र चिसखुगढी (दुबै ओखलढुङ्गा जिल्लामा रहेका)
- ✗ बराबर क्षेत्रफल भएका नगरपालिका:- बनेपा र धुलिखेल (५५ वर्ग कि.मि)
- ✗ बराबर क्षेत्रफल भएका जिल्ला:- रामेछाप र तनहुँ (१५४६ वर्ग कि.मि.) र बर्दिया र डोटी (२०२५ वर्ग कि.मि.)

प्रदेश र जिल्ला:-

प्रदेशको नामाकरण र राजधानी:-

प्रदेश न. (नामाकरण मितिको आधारमा)	नाम	नामाकरण मिति	स्थायी राजधानी	राजधानी नामाकरण मिति
६	कर्णाली प्रदेश	२०७४।१।१२	बिरन्द्रनगर, सुर्खेत	एउटै मिति
४	गण्डकी प्रदेश	२०७५।०२।२२	पोखरा, कास्की	२०७५।०३।१८
७	सुदूरपश्चिम प्रदेश	२०७५।०६।१२	गोदावरी, कैलाली	एउटै मिति
३	बागमती प्रदेश	२०७६।०९।२७	हेटौडा, मकवानपुर	एउटै मिति
५	लुम्बिनी प्रदेश	२०७७।०६।२०	देउखरी, दाङ	एउटै मिति
२	मधेश प्रदेश	२०७८।१०।०३	जनकपुर, धनुषा	एउटै मिति
१	कोशी प्रदेश	२०७९।११।१७	बिराटनगर, मोरङ	२०७६।०१।२३

जिल्लाको आधारमा प्रदेशको क्रम:- कम बाट धेरैको क्रममा

प्रदेश:- २, ७, ६, ४, ५, ३, १
जिल्ला ८ ९ १० ११ १२ १३ १४

✳ क्षेत्रफलको (ठूलोबाट सानो) आधारमा क्रम:- ६(कर्णाली प्रदेश), १, ५, ४, ३, ७, २(मधेश प्रदेश)

✳ जनसंख्या (धेरैबाट कम) को आधारमा क्रम:- ३, २, ५, १, ७, ४, ६

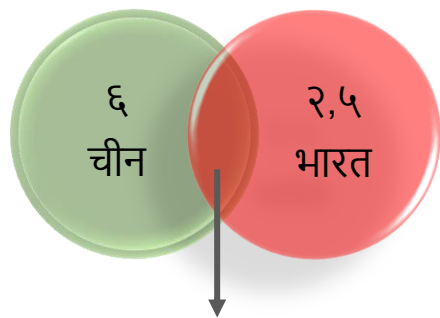
प्रदेश र प्रदेशीक अन्तराष्ट्रिय सीमानाहरु

✳ चीनलाई मात्र छुने प्रदेश:- १ वटा (कर्णाली प्रदेश वा ६ न. प्रदेश)

✳ भारतलाई मात्र छुने प्रदेश:- २ वटा (मधेश प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेश)

✳ दुबैलाई छुने प्रदेश:-४ वटा (१ न. प्रदेश, गण्डकी प्रदेश, बागमती प्रदेश, सुदूरपश्चिम प्रदेश)

*दुबैलाई नछुने प्रदेश छैन ।

चीन र भारत दुबैलाई छुने प्रदेश (१,३,४,७)

प्रदेश र स्थानीय तह:

प्रदेश न.	ठूलो	सानो	स्थानीय तह	गाउँपालीका	नगरपालीका	महानगरपालीका	उपमहानगरपालीका	प्रतिनिधि सभा क्षेत्र
१ (१४)	ताप्लेजुङ	तेह्रथुम	१३७	८८	४६	बिराटनगर म.न.पा. (मोरङ)	इटहरी उ.म.न.पा. र धरान उ. म. न. पा. (सुनसरी) - २ वटा	२८
२	सप्तरी	महोत्तरी	१३६	५९	७३	बिरगंज म.न.पा. (पर्सा)	जनकपुर उ.म.न.पा. (धनुषा), जीतपुर-सिमरा र कलैया उ.म.न.पा. (बारा) -३ वटा	३२
३	सिन्धुपाल्चोक	भक्तपुर	११९	७४	४१	काठमाण्डौ, ललितपुर र भरतपुर (चितवन) -३ वटा	हेटौडा उ.म.न.पा. (मकवानपुर)-१ वटा	३३
४	गोरखा	पर्वत	८५	५८	२६	पोखरा म.न.पा. (कास्की)	-	१८
५	दाङ	नवलपरासी वर्दघाट सुस्ता पश्चिम	१०९	७३	३२	-	घोराही र तुल्सीपुर उ.म.न.पा. (दाङ), नेपालगंज (बाँके), बुटवल (रुपन्देही)-४ वटा	२६
६	डोल्पा	रुकुम पश्चिम	७९	५४	२५	-	-	१२
७	बझाङ	बैतडी	८८	५४	३३	-	धनगढी उ.म.न.पा. (कैलाली)	१६

महानगरपालीका:- ६ वटा

क्र.स.	महानगरपालिका	क्षेत्रफल	वडाको संख्या	जिल्ला	प्रदेश	कैफियत
१.	पोखरा महानगरपालिका	४६४.२४ वर्ग कि.मि.	३३	कास्की	गण्डकी प्रदेश	ठूलो
२.	भरतपुर महानगरपालिका	४३२.९५ वर्ग कि.मी.	२९	चितवन	बागमती	
३.	बिरगंज महानगरपालिका	१३२.०७ वर्ग कि.मी.	३२	पर्सा	मधेश	
४.	विराटनगर महानगरपालिका	७७ वर्ग कि.मी.	१९	मोरङ	कोशी	
५.	काठमाण्डौ महानगरपालिका	४९.४५ वर्ग कि.मी.	३२	काठमाण्डौ	बागमती	
६.	ललितपुर महानगरपालिका	३६.१२ वर्ग कि.मी.	२९	ललितपुर	बागमती	सानो

नेपालमा ६ वय महानगरपालिकाका क्रम ठूलो बाट सानो (क्षेत्रफलको आधारमा)

सूत्र = {PBB BK L} idea = (प्रेम, भरत र विर विराटनगर बाट काठमाडौं गए ललितालाई भेटन ।

- P – पोखरा महानगरपालिका
- B - भरतपुर महानगरपालिका
- B - विराटनगर महानगरपालिका
- K - काठमाडौं महानगरपालिका
- L - ललितपुर महानगरपालिका

नेपालमा ६ वटा महानगरपालिकाको क्रम ठूलो बाट सानो (जनसङ्ख्याको आधारमा)

सूत्र:- **KP** बा **B L B B**

- K - काठमाडौं महानगरपालिका
- P - पोखरा महानगरपालिका (लेखनाथ महानगरपालिका)
- B - भरतपुर महानगरपालिका
- L - ललितपुर महानगरपालिका
- B - विराटनगर महानगरपालिका
- B - विराटनगर महानगरपालिका

वडाको आधारमा बढी वडा भएको बाट कम बडा भएको महानगरपालिकाको क्रम:- P K BLBB

- पोखरा महानगरपालिका - ३३
- काठमाडौं महानगरपालिका - ३२
- विराटनगर महानगरपालिका - ३२
- ललितपुर महानगरपालिका - २९
- भरतपुर महानगरपालिका - २९
- विराटनगर महानगरपालिका - १९

महत्वपूर्ण जानकारी:-

- ✗ क्षेत्रफलका आधारमा सबैभन्दा ठूलो महानगरपालिका - पोखरा म.न. पा.
- ✗ क्षेत्रफलका आधारमा सबैभन्दा सानो महानगरपालिका - ललितपुर म.न. पा.
- ✗ जनसङ्ख्याका आधारमा सबैभन्दा ठूलो महानगरपालिका - काठमाडौं म.न. पा.
- ✗ जनसङ्ख्याका आधारमा सबैभन्दा सानो महानगरपालिका - विराटनगर म.न. पा.
- ✗ वडाको आधारमा सबैभन्दा ठूलो महानगरपालिका- पोखरा म.न. पा.
- ✗ वडाको आधारमा सबैभन्दा सानो महानगरपालिका - विराटनगर म.न. पा.
- ✗ महानगरपालिका विहिन प्रदेश- ५, ६, ७ न. प्रदेश
- ✗ सबैभन्दा धेरै महानगरपालिका भएको - ३ न. प्रदेश

उपमहानगरपालिका:- ११ वटा

क्षेत्रफलका आधारमा ठूलोबाट सानो क्रम)

1. घोराही उपमहानगरपालिका (दाङ)
2. तुलसीपुर उपमहानगरपालिका (दाङ)
3. जितपुर सिमरा उपमहानगरपालिका (बारा)
4. धनगढी उपमहानगरपालिका (कैलाली)
5. हेटौडा उपमहानगरपालिका (मकवानपुर)
6. धरान उपमहानगरपालिका (सुनसरी)
7. कलैया उपमहानगरपालिका (बारा)
8. बुटवल उपमहानगरपालिका (रूपन्देही)

9. इटहरी उपमहानगरपालिका (सुनसरी)
10. जनकपुर उपमहानगरपालिका (धनुषा)
11. नेपालगञ्ज उपमहानगरपालिका (बाँके)

जनसंख्याको आधारमा ठूलोबाट सानो क्रम

1. घोराहि उपमहानगरपालिका (दाङ) – २,००,५३० जना
2. धनगढी उपमहानगरपालिका (कैलाली) - १,९८,७९२ जना
3. इटहरी उपमहानगरपालिका (सुनसरी) – १,९७,२४१ जना
4. जनकपुर उपमहानगरपालिका (धनुषा) - १,९४,५५६ जना
5. बुटवल उपमहानगरपालिका (रूपन्देही) – १,९४,३३५ जना
6. हेटौडा उपमहानगरपालिका (मकवानपुर) – १,९३,५७६ जना
7. तुलसीपुर उपमहानगरपालिका (दाङ) – १,७९,७५५ जना
8. धरान उपमहानगरपालिका (सुनसरी) – १,६६,५३१ जना
9. नेपालगञ्ज उपमहानगरपालिका (बाँके) – १,६४,४४४ जना
10. कलैया उपमहानगरपालिका (बारा) – १,३६,२२२ जना
11. जितपुर सिमरा उपमहानगरपालिका (बारा) - १,२७,३०७ जना

✍ २ उपमहानगरपालिका भएका जिल्लाहरु:- (सुत्र- सु बा दाङ गयो) - सुनसरी, बारा, दाङ

✍ ३ महानगरपालिका भएको प्रदेश:- प्रदेश न. ३ (बागमती प्रदेश) - काठमाण्डौ, ललितपुर, भरतपुर

नगरपालिका:- २७६ वटा

- क्षेत्रफलको आधारमा ठूलो नगरपालिका – शीतगंगा न.पा. (अर्घाखाची)
- क्षेत्रफलका आधारमा सानो नगरपालिका – भक्तपुर न.पा. (भक्तपुर)
- जनसंख्याको आधारमा ठूलो नगरपालिका – मेचीनगर न.पा. (झापा)
- जनसंख्याको आधारमा सानो नगरपालिका – ठूलो भेरी न.पा. (डोल्पा)

गाउँपालिका:-

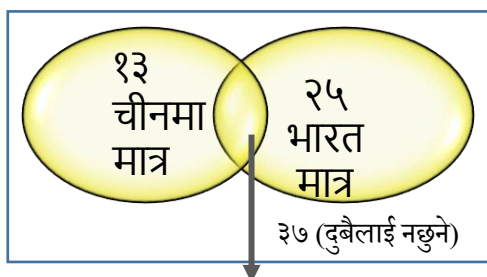
- क्षेत्रफलको आधारमा ठूलो गाउँपालिका – नाम्खा गा.पा. (हुम्ला)
- क्षेत्रफलको आधारमा सानो गाउँपालिका – परवानीपसर गा.पा. (बारा)
- जनसंख्याको आधारमा ठूलो गाउँपालिका – राप्तीसोनारी गा.पा. (बाँके)
- जनसंख्याको आधारमा सानो गाउँपालिका – नारफु गा.पा. (मनाङ)

जानकी गाउँपालिका कैलाली र अर्को बाँकेमा रहेको छ ।

जिल्ला:-७७ वटा

- चीनलाई मात्र छुने:- १३ वटा
- भारतलाई मात्र छुने:- २५ वटा
- चीन र भारत दुबैलाई छुने:- २ वटा (ताप्लेजुङ र दार्चुला)
- चीनलाई छुने: १३ + २ (दुबै) = १५ वटा
- भारतलाई छुने:- २५+२ (दुबै)= २७ वटा

➤ चीन र भारत दुबैलाई नछुने:- ३७ वटा

दुबैलाई छुने-२ (दार्चुला र ताप्लेजुङ)

क्षेत्रफलको आधारमा पाच ठूला जिल्लाहरू-

डोल्पा (७८८९ वर्ग कि.मि.)

हुम्ला

ताप्लेजुङ

गोरखा

मुस्ताङ

(डोहुता गोमु)

क्षेत्रफलको आधारमा पाचै साना जिल्लाहरू -

भक्तपुर (११९ वर्ग कि.मि.)

ललितपुर

काठमाण्डौ

पर्वत

तेह्रथुम

(भलका पते)

हावापानी र वनसम्पदा:-

नेपाललाई हावापानी र वनसम्पदाको आधारमा दुवैलाई ५/५ भागमा विभाजन गरिएको छ:-

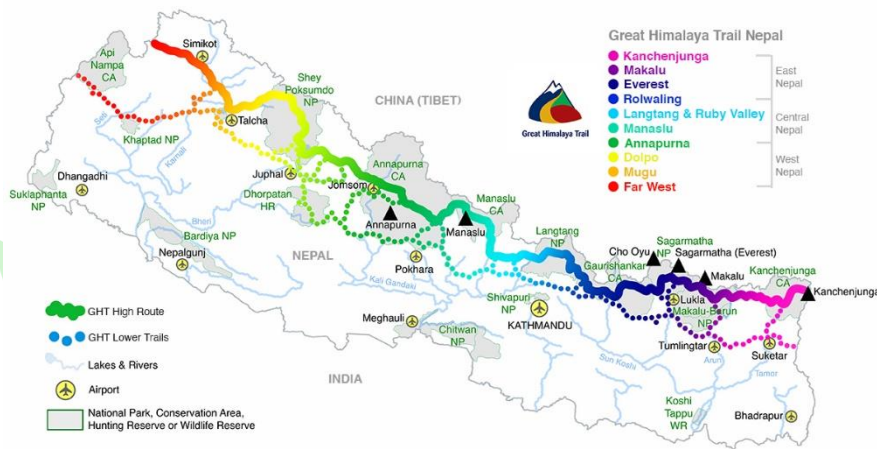
हावापानी	वनसम्पदा	उचाई	क्षेत्र	वनस्पती	वन्यजन्तु	तापक्रम	वर्षा (से.मि.)
उष्ण मनसुनी	उष्ण प्रदेशिय सदाबहार	समुन्द्र सतह देखि १२०० मि.	तराइ, भावर, दुन, चुरेको तल्लो भाग	साल, सिसौ, खयर, चाप, सिमल, पिपल	पाटेबाघ, हात्ती, गैडा,	१५-४० डि.से	२०० से.मि. सम्म
न्यानो समशितोष्ण	समशितोष्ण पतझर	१२०० - २१०० मि.	चुरेको माथिल्लो भाग देखि महाभारतको तल्लो भाग	सल्ला, देवदारु, चिला उने कटुस, ओखर, गुराँस, उतिस, वर, पिपल	बाघ, चितुवा, हरीण, बंदेल	२४-३० डि.से	१५० से.मि. सम्म
ठण्डा समशितोष्ण	समशितोष्ण कोणधारी	२१०० - ३३५० मि.	महाभारतको माथिल्लो भाग देखि हिमालको तल्लो क्षेत्र	बेतबास, धुपी, भोजपत्र चिलाउने (नरम प्रकृतीका वनस्पती)	डाँफे, मुनाल घोरल, नाउर हिउ चितुवा	१५-२० डि.से (जाडोमा ० डि.से. सम्म)	१०० से.मि.
लेकाली	लेकाली	३३५० - ५००० मि.	हिमाली क्षेत्र	घाँसे मैदान, जटिबुटीहरु, बुकीफूल	हिमाली मृग, हिउ चितुवा	१०-१५ डि.से (जोडोमा ० डि.से)	४० - ५० से.मि.

हिमाली/टु न्डा	हिमाली/टु न्डा/वनस्पती विहीन	५००० – ८८४८.८६ मि.	उच्च हिमाली क्षेत्र	काई,लेउ,झ्याउ शीत मरुभुमीका वनस्पती	-	० डिग्री वा सो भन्दा कम	नगन्य वा हिँउको रुपमा

हिमालहरू:-

केहि महत्वपूर्ण बिषयवस्तु:-

- नेपालमा ८००० मि. भन्दा अग्ला १४ वटा हिमालहरू मध्ये ८ वटा नेपाल मै रहेका छन ।
- हिम श्रृंखलाको संख्या – २८ वटा
- उप हिमश्रृंखलाको संख्या – १८ वटा
- पर्वतमालाको संख्या – ४६ वटा
- ५००० मि. – ६००० मि. भन्दा अग्ला – १३१० वटा
- १४ वटा हिमाल देख्न सकिने पदमार्गलाई – हिमालियन ट्रेल (लम्बाई-४५०० कि.मि.) भनिन्छ ।
- हिमालियन ट्रेलमा – ५ राष्ट्र पर्दछन (नेपाल,भारत,पाकिस्तान, चीन,भुटान) - अग्लो स्थान- Sherpani Col, Nepal, 6,160 m

- ८५०० मि भन्दा अग्ला हिमाल- ३ वटा (सगरमाथा-८८४८.८६मि. , कञ्चनजंघा-८५८६ मि. ,ल्होत्से-८५१६ मि.)
- नेपालमा ८००० मि. भन्दा अग्ला हिमाल – ८ वटा
- ७००० मि. अग्ला – ९० वटा
- ४००० मि. उचाईको रेखालाई – काल्पनिक वृक्ष रेखा
- ५००० मि. उचाईको रेखालाई – काल्पनिक हिम रेखा भनिन्छ ।
- गोरखाको ४५०० मि.उचाईमा रहेको रुपनाला हिम रेखालाई सबैभन्दा होचो हिम रेखा मानिन्छ ।
- ७५०० मि. भन्दा माथिको रेखालाई – मृत रेखा (Death Zone) भनिन्छ ।
- आरोहणका लागि खुल्ला गरिएका हिमालको संख्या – ४१९ वटा
- आरोहणका लागि प्रतिबन्धित हिमाल – माछापुच्छ्रे हिमाल
- पहिलो आरोहणका लाहि खुल्ला गरिएको हिमाल – अन्नपूर्ण हिमाल (सबै भन्दा पहिले आरोहण गरिएको ८००० मि. भन्दा अग्लो हिमाल , १९५० जुन ३ मा)
- सगरमाथाको पहिलो आरोहण – तेन्जिङ नोर्गे शेर्पा र एडमण्ड हिलारी,सन १९५३ मे २९ (२०१० जेठ १६)
- हालसम्म आरोहण हुन नसकेका हिमाल – ९२ वटा (८६ भट्को अझै स्पष्ट)

➤ **सगरमाथाको उचाई – ८८४८.८६ मि. (मिति – २०७७ मंसिर २३)**

✍ काठमाण्डौबाट सबैभन्दा नजिकको हिमाल – जुगल हिमाल

✍ सगरमाथाको द्वार – नाम्चे बजार

८००० मि. भन्दा अग्ला हिमालहरू (उचाईको आधारमा क्रमशः)

(सुत्र – सक ल्होम चोथौ मअ)

नाम	उचाई (मि.)	हिमशृङ्खला	जिल्ला	प्रदेश
स – सगरमाथा	८८४८.८६ मि.	खुम्बु/महालङ्गुर	सोलुखुम्बु	कोशी प्रदेश
क – कञ्चनजंघा	८५८६ मि.	कञ्चनजंघा	ताप्लेजुङ	
ल्हो – ल्होत्से	८५१६ मि.	खुम्बु/महालङ्गुर	सोलुखुम्बु	
म – मकालु (मक)	८४६३ मि.	कुम्भकर्ण	संखुवासभा	
चो – चोयू	८२०१ मि.	खुम्बु/महालङ्गुर	सोलुखुम्बु	
धौ – धौलागिरी	८१६७ मि.	धौलागिरी	म्याग्दी	गण्डकी
म – मनास्लु (मग)	८१६३ मि.	गणेश	गोरखा	
अ – अन्नपूर्ण	८०९१ मि.	अन्नपूर्ण	कास्की	

● **सोलुखुम्बु जिल्ला ३ वटा हिमाल रहेका छन ।**

८००० मि. भन्दा अग्ला हिमालका नाम (पूर्वबाट पश्चिम)

कञ्चनजंघा, मकालु, ल्होत्से, सगरमाथा, चोयू, मनास्लु, अन्नपूर्ण, धौलागिरी
(कमल्हो सगरमाथा) (चोम अथौ)

थप भएका आठ हजारभन्दा अग्ला हिमालहरू – ६ वटा

- सोलुखुम्बुको ल्होत्सेसार (८४०४ मिटर),
- ताप्लेजुङमा पर्ने यालुङ काङ (८५०५ मिटर),
- ताप्लेजुङमा पर्ने कञ्चनजंघा साउथ (८४७६ मिटर),
- ताप्लेजुङमा पर्ने कञ्चनजंगा सेन्ट्रल (८४७३ मिटर),
- सोलुखुम्बुको ल्होत्से मिडिल (८४१० मिटर) र
- ताप्लेजुङमा पर्ने यालुङ काङ बेस्ट (८०७७ मिटर)

*नोट:-अन्तराष्ट्रिय मान्यता पाउन बाँकी ।

*बिश्वको दोस्रो अग्लो हिमाल – माउन्ट केटु (८६११ मि.), पाकिस्तान,

*हिउँदमा पहिलो आरोहण – नेपाली पर्वतारोहीको टोलीले २०७७ माघ ३ गते गरेको, टोलीको नेतृत्व निर्मल पुर्जाले गरेका।

कहि अन्य प्रमुख हिमालहरू:-

हिमाल	उचाई	जिल्ला	हिमशृङ्खला
शान्ति पिक	७५९१ मि.	सोलुखुम्बु	खुम्बु
गणेश	७१६३ मि.	धादिङ	गणेश
पुमारी	७१४५ मि.	सोलुखुम्बु	खुम्बु
गौरीशंकर	७१३४ मि.	दोलखा	रोल्वालिङ
अपी	७१३२ मि.	दार्चुला	गुराँस
सैपाल	७०३६ मि.	बझाङ	अपी सैपाल
कान्जीरोवा	६८८३ मि.	सोलुखुम्बु	कान्जीरोवा
अमादब्लम	६८१२ मि.	सोलुखुम्बु	खुम्बु

जुगल हिमाल	६७९९ मि.	सिन्धुपाल्चोक	जुगल
भूकुटी	६३३४ मि.	मुस्ताङ	दामोदर
जेठी बहुरानी हिमाल	६८५० मि.	बझाङ	

हिमालहरूका उपनाम:-

- सगरमाथा – पन्ध्रौ चुली, Mt. Everest, Third Pole (वि.स. १९९० मा ,विश्वको तेस्रो ध्रुव), संसारको छानो,गडेस मदर अफ द वर्ल्ड,

*सगरमाथा नामाकरण – बाबुराम आचार्यले गरेका, बि.स. २०१२ (सन १९५६),

*विश्वको तेस्रो ध्रुव नामाकरण गर्ने व्यक्ति – माइकल कर्ग

*सन १८६५ मा ब्रिटिस सर्भेयर जर्ज एभरेष्टको नाममा माउन्ट एभरेष्ट नाम राखियो ।

*अन्य –सगरमाथाको आधार शिविर ५३५६ मि.को उचाईमा अवस्थित ।

सगरमाथाको चुचुरोको चौडाई ७ मि. रहेको ।

खुम्बु पासाङ ल्हामु गाउँपालिका वडा नं. ४ मा रहेको ।

- कञ्चनजंघा हिमाल – नेपाल पिक, पाचौँ(५) चुलीको हिमाल, पिरामिड हिमाल
- धौलागिरी हिमाल – ६ चुलीको हिमाल, सेतो हिमाल (धौलो –सेतो)
- मकालु हिमाल – जन्तु हिमाल
- मनास्लु हिमाल – किलर माउन्टेन
- अमादब्लम हिमाल – लेडिज पिक, टेक्निकल माउन्टेन
- माछापुच्छ्रे हिमाल – कुमारी हिमाल (भर्जिन हिमाल)
- गौरीशंकर हिमाल – पाथिभरा हिमाल
- सार्जे हिमाल – शान्ति पिक (साशा)
- जासम्बा हिमाल – पासाङ चुली (जापा)
- चुरे पर्वत – शिवालिक पर्वत
- अन्तु डाँडा – दिपेन्द्र शिखर (इलाम)
- मिल्के डाँडा – लालिगुराँसको घर

केही पर्वतारोहिको उपनाम:-

- टाइगर अफ स्नो – तेन्जिङ नोर्गे शेर्पा
- हिम चितुवा – आङरिता शेर्पा
- हिरो अफ हिमालय – आङरिता शेर्पा
- हिम तारा – बाबुछिरी शेर्पा
- हिम सरदार – सोनाम छिरिङ शेर्पा
- हिमालय कि छोरी – पासाङ ल्हामु शेर्पा

*सबैभन्दा बढि पटक सगरमाथा आरोहण गर्ने व्यक्ति – कामरिता शेर्पा

नदीनालाहरू:

(क) उदगम स्थल,जलप्रवाह, उपयोगिता को आधारमा नदीनालाहरूको वर्गिकरण:-

उदगमस्तलको आधारमा नदीनालालाई ३ भागमा विभाजन गरिएको छ । (नदि नालाले नेपालको भुभागको ३.९ % भुभाग ओगटेको)

१. पहिलो स्तरका नदीहरू

- उदगम स्थल – हिमाल तथा भोटबाट उत्पत्ती भएका नदीहरू
- प्रकृती/जलप्रवाह – सदाबहार बगिरहने नदीहरू
- जस्तै – कोशी,गण्डकी,कर्णाली,(प्रत्येकका सात वटा सहायक नदी -२१ वटा), महाकाली - २२ वटा नदी
- उपयोग – जलबिधुत , सिचाई र खानीपानी

२. दोस्रो स्तरका नदीहरू

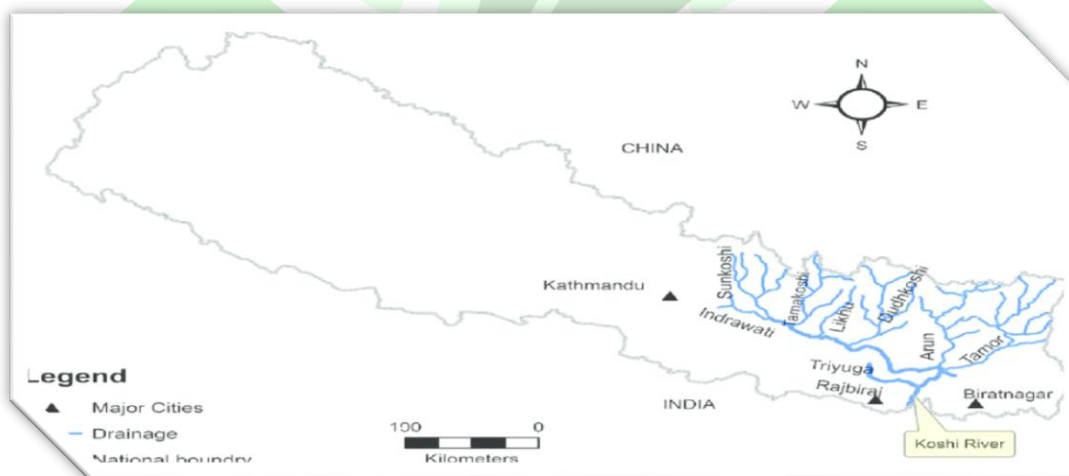
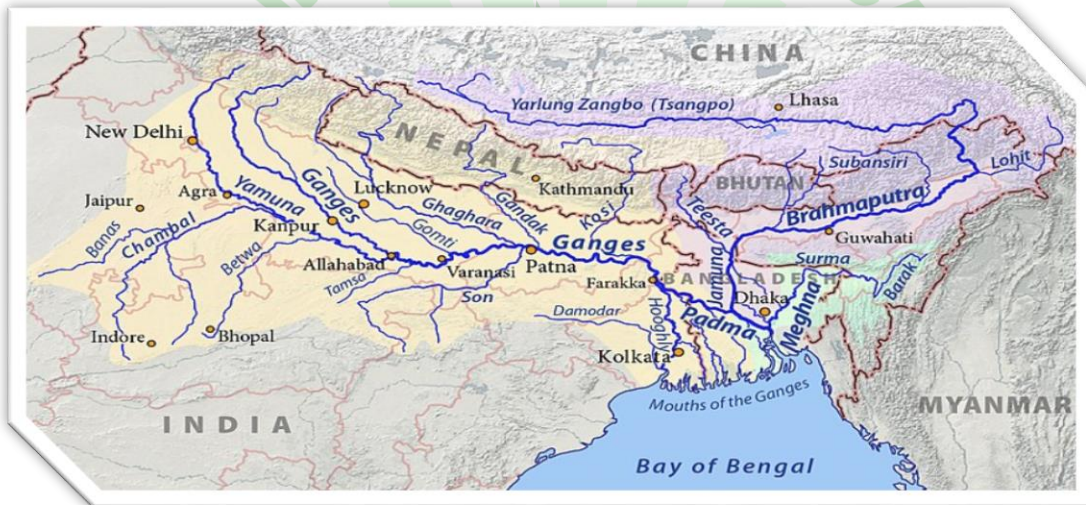
- उदगम स्थल – महाभारत पर्वतबाट उत्पत्ती भइ बग्ने नदीहरु
- प्रकृती – हिउँदको समयमा पानीको मात्रा कम र वर्षातमा बढी
- सदपयोग – सानोतिना जलविद्युत, खानेपानी र सिचाँइ
- जस्तै – कमला, कन्काई, मेची, बागमती, त्रियुगा, राप्ती, बबई, तिनाउ, बाणगंगा आदि

३. तेस्रो स्तरका नदीहरु

- उदगम स्थल – चुरे पर्वतबाट उत्पत्ती भएका नदीहरु
- प्रकृती – हिउँदमा सुक्ने र वर्षातमा ठूलो रुप लिने
- उपयोग – सिचाँइ र खानीपानी
- जस्तै – सिसिया, डण्डुवा, खुटिया, कान्द्रा, आदि

(ख) नदीको आधारमा नेपालको विभाजन:-

१. कोशी नदी/काशी प्रदेश

- भारतमा पगेपछी – दामोदर नदीका नामले चिनिन्छ ।
- सनातन धर्मग्रन्थ अनुसार – कौशिक नदि

➤ नेपालको सबैभन्दा ठूलो नदी ।

➤ यस नदीलाई बिहारको दुःख पनि भनिन्छ । (गण्डकी प्रदेश- २०७८)

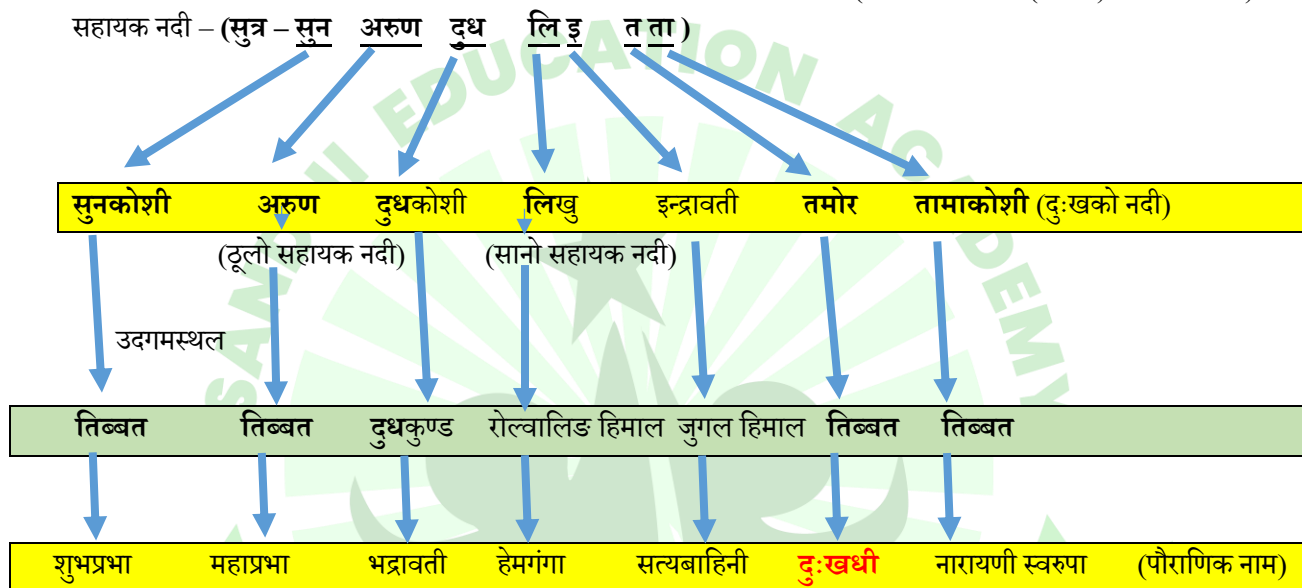
➤ संसारकै दोस्रो बालुवा बग्ने नदी (पहिलो चीनको ह्वाङ्गो नदी)

➤ क्षेत्र – पूर्वमा कञ्चनजङ्घा हिमाल पश्चिममा लाङटाङ हिमाल सम्म

➤ लम्बाई – ७२० कि.मी. (नेपाल भित्र – २०० कि.मि., १५२ कि.मि.)

➤ जलबिधुत क्षमता – २२००० मेघावाट

➤ जलप्रवाह – १५६४ क्युबिक मिटर प्रतिसेकेण्ड (नेपालको परिचय (11औं) – १५०० m3)

*सहायक नदी पूर्वबाट पश्चिम:-

त अरुणलाई दुध लिन तामा र सुनको भाडो बोकेर इन्द्रावती जा ।

त – तमोर, अरुण, दुध - दुधकोशी, लि - लिखु, तामा - तामाकोशी, सुन - सुनकोशी, इन्द्रावती

*ठूलो देखि सानो:- (सुत्र – असुतता दुङलि)

*नेपाल र भारत बिच कोशी सम्झौता – २०११ वैशाख १२ (सन १९५४ अप्रिल २५)

- सन् १९५८-६२ मा नेपाल-भारत सीमामा नेपालतर्फ कोसी ब्यारेजको निर्माण भयो । यसमा बहावको नियन्त्रणका लागि ५६ वटा द्वार बनाइएका छन् । ब्यारेजको लम्बाई ११४९ मिटर छ । कोसी ब्यारेजको निर्माण भई भारतीय प्रधानमन्त्री लालबहादुर शास्त्रीको उपस्थितिमा राजा महेन्द्रले २४ अप्रिल १९६५ को दिन समुद्घाटन गरेका थिए ।

*लिखु नदीको अर्को नाम – वरदा हो , पौराणिक होइन ।

२.गण्डकी नदी/गण्डकी प्रदेश

➤ नेपालको सबैभन्दा गहिरो नदी ।

➤ भारतमा – गण्डक नदीका नामले चिनिन्छ ।

➤ चक्राकार शालीग्राम पाइने भएकाले यसलाई चक्राकार नदी पनि भनिन्छ ।

➤ क्षेत्र – पूर्वमा लाङटाङ हिमाल पश्चिममा धौलागिरी हिमालसम्म

➤ चितवन जिल्लाको देवघाट भन्दा तल – नारायणी नदीका नामले चिनिने

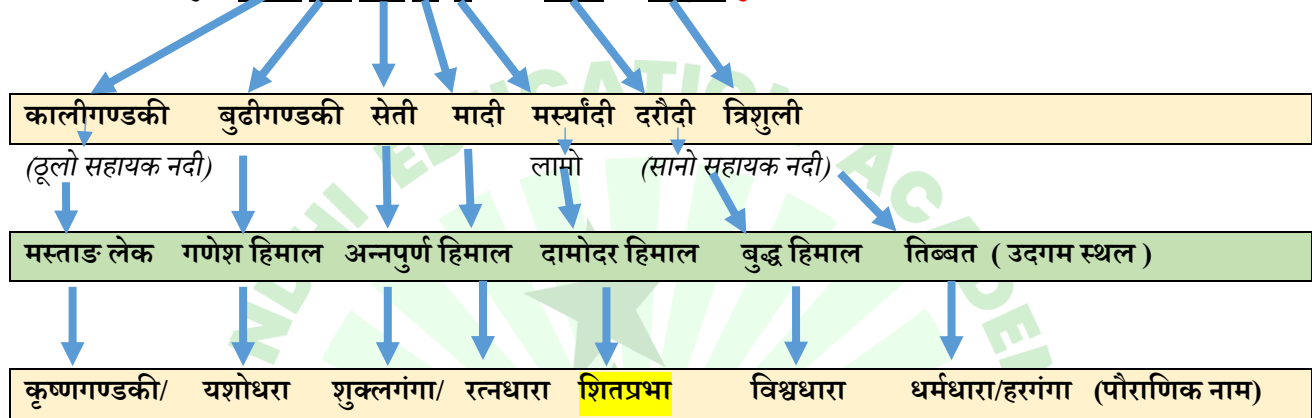
➤ अन्नपूर्ण हिमाल र धौलागिरी हिमालको बिचमा विश्वको गहिरो गल्छी – आन्ध्र गल्छी वा कालीगण्डकी गल्छी रहेको ।जसको गहिराई ६९६७ मिटर (गण्डकी प्रदेश चौथो तह -२०७८) रहेको छ।

➤ लम्बाई – ३३८ कि.मि.

➤ जलबिधुत क्षमता – २१००० मेघावाट

➤ जलप्रवाह – १७१३ क्युविक मिटर प्रति सेकेण्ड

सहायक नदी – (सुत्र - काली बुढी सेतो मा म खान दरौदीबाट त्रिशुली पुगी ।)

हरिगंगा

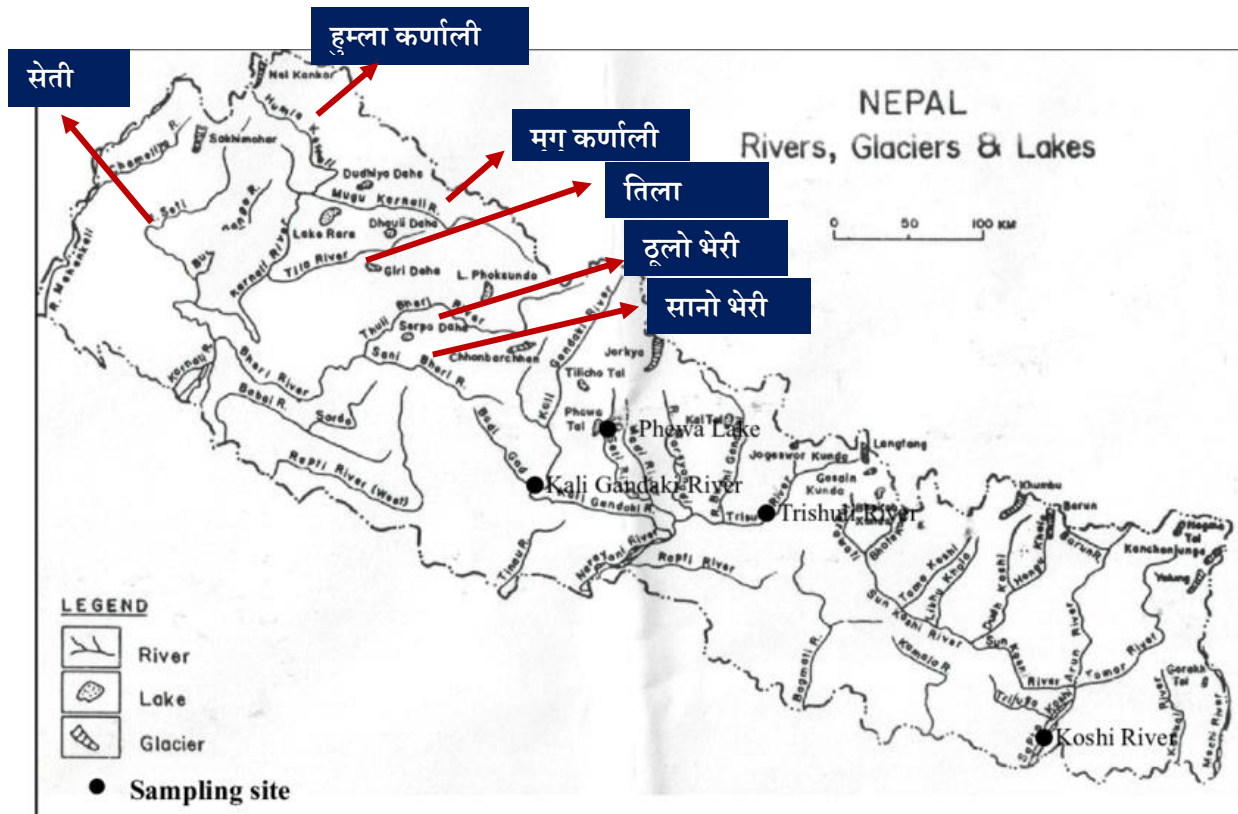
पश्चिम देखि पुर्व

काली सेतो माम खान दरौदि हुदै बुढिगण्की देखि त्रिशुली पुगिन ।

*नोट:- सेती र मादीको उदगमस्थल एउटै अन्नपूर्ण हिमाल हो ।

*कालीगण्डकीको पौराणिक नाम:- हरीगंगा र त्रिशुली नदीको पौराणिक नाम हरगंगा हो।

१.कर्णाली नदी/कर्णाली प्रदेश

- नेपालको सबैभन्दा लामो नदी ।
- भारतमा पगेपछी – घाँघरा नदीका नाम चिनिन्छ ।
- डल्फीन पाइने नदी ।
- क्षेत्र – पूर्वमा धौलागिरी हिमाल पश्चिममा व्यास हिमाल सम्म
- लम्बाई – ५०७ कि.मि.
- जलबिधुत क्षमता – ३२००० मेघावाट
- जलप्रवाह – १३१६ क्युविक मिटर प्रतिसेकेण्ड

सहायक नदी – हुम्ला कर्णाली, मुगु कर्णाली, सानो भेरी, ठूलो भेरी, सेती, बुढीगंगा, तिला

(ठूलो, लामो सहायक नदी)

(सानो सहायक नदी)

तिब्बत लद्दाख हिमाल धौलागिरी हिमाल मुकुट हिमाल सैपाल हिमाल जगदुल्ला ताल * (उदगमस्थल)

महाकली – अपि हिमाल

*कर्णाली नदीको पौराणिक नाम – पञ्चेश्वरी

*सानो भेरीलाई – उत्तरगंगा नामले चिनिन्छ ।

अन्य कहि नदीका पौराणिक नाम:-

- राप्ति – अचिरावती
- धोवी खोला – रुद्रमती
- कर्मनाशा – उत्तरवाहिनी (उत्तर तिर बग्ने नदी)

- वाणगंगा – भगिरथी
- झिमरुक – धर्मावती
- टुकुचा – इच्छुमती
- मनोहरा – मणिमती

- हनुमन्ते – हनुमती
- तादी – सूर्यवती
- माडी – माण्डवी
- चेपे – चम्पावती

भोट वा तिब्बतमा मुल भएका नदीहरु:-

सुत्र – असुता त कत्रि

अरुण, सुनकोशी, तामाकोशी, तमोर हुम्ला कर्णाली, त्रिशुली

(यसलाई सुन अरुण तमोर कता गइ – सुनकोशी, अरुण, तमोर, कर्णाली, तामाकोशी, गङ्गा- गण्डकीको सहायक नदी त्रिशुली)

अन्य केहि नदीहरुको उदगम स्थल:-

- बाम्मती – बागद्वार
- विष्णुमती – सपनतिर्थ
- कन्काई – महाभारत पर्वत
- त्रियुगा – नमन्ते डाँडाँ
- मेची – लाली खर्क
- कमला – सिन्धुलीगढी

भारत प्रवेश पछि नेपालका नदीहरुका नाम:-

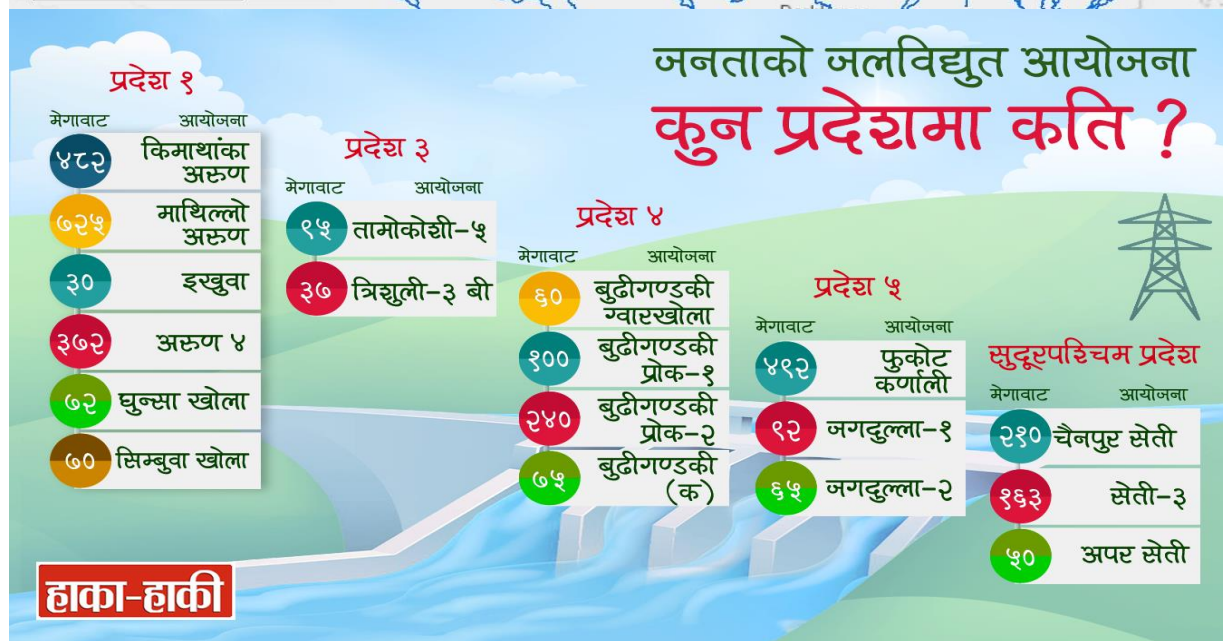
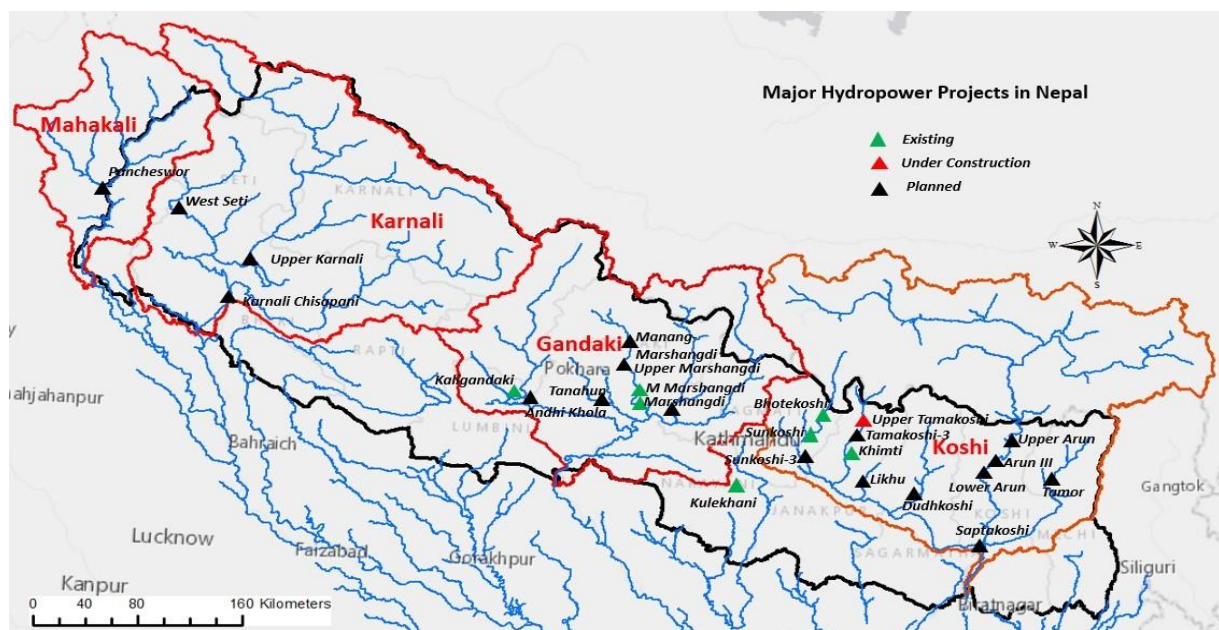
- कोशी – दामोदर (कोदो)
- गण्डकी – गण्डक (गङ्गा)
- कर्णाली – घाँघरा (कघ)
- मेची – महानन्दा (मेमहा)
- महाकाली – शारदा (मश)
- बबई – सरयू (बस)
- कन्काई – विरिङ (कवि)

महत्वपूर्ण जानकारीहरु:-

- एउटै नामले २ तिर बग्ने नदी – राप्ती
- विश्वकै सवैभन्दा उच्च स्थानबाट बग्ने नदी – अरुण
- ओलाङ्चुङगोला घाटीबाट नेपाल प्रवेश गर्ने एक मात्र नदी – तमोर
- नेपालको उत्तरवाहिनी भनेर चिनिने नदी – कर्मनाशा (ललितपुर) यो दक्षिणबाट उत्तर तिर बहन्छ
- नेपालको उत्तरगंगा भनेर चिनिने नदी – सानोभेरी
- नेपालको उत्तरगङ्गा भनेर चिनिने नदी – त्रिशुली
- गण्डव ऋषिको नामबाट – गण्डकी नदी
- शालीग्राम पाइने नेपालको एकमात्र नदी /चक्राकार नदी भनेर चिनिने नदी/ गंगास्वरूपाका नामले चिनिने नदी – कालीगण्डकी
- कौमारीस्वरूपाका नामले चिनिने नदी – मादी

- वैष्णवीस्वरूपाको नामले चिनिने नदी – सेती
- सबैभन्दा साघुरो गल्छी बनाई बग्ने नदी – सेती गण्डकी
- सबैभन्दा गहिरो गल्छी – कालीगण्डकी नदीले बनाएको गल्छी
- नेपालको सबैभन्दा बढी वालुवा ओसारने र स्थान परिवर्तन गर्ने नदी – कोशी
- कैसिक ऋषिको नामबाट – कोशी नदी
- विहारको दुःख भनेर चिनिने नदी – सप्तकोशी
- नेपाल भित्रको सर्वोच्च हिमस्रोतको धनी नदी – दूधकोशी
- सगरमाथा क्षेत्रको हिउँ पग्लेर बग्ने नदी – दूधकोशी
- डल्फिन पाइने नदी – कर्णाली
- लिखु नदीको अर्को नाम – वरदा
- अरुण नदीको उपनाम – फुङ्चु
- संसारकै सबैभन्दा उच्च स्थानबाट बग्ने नदी – अरुण (२७६९० फिट माथिको उचाइबाट)
- विश्वको सर्वोच्च स्थानबाट बग्ने हिमनदी – खुम्बु (७६०० मिटर माथिबाट बग्दछ)
- ठूलो हिमनदी – लाङटाङ हिम नदी
- लामो हिम नदी – खुम्बु हिम नदी (३२ कि.मि.)
- नेपालमा हिमनदीहरू – ३२५२ ओटा
- तीनतिरबाट नदीले आफ्नो जिल्ला सीमाना छुट्याएको जिल्ला – **ओखलढुंगा**
- बढी सीमाना नदीले छुट्याएको जिल्ला – **कैलाली** (९० % दिमाना नदीले छुट्याको)
- सबैभन्दा लामो पक्की पुल भएको नदी कर्णालीको भंगालो गेरुवा पुल (१०१५ मि. लम्बाई)
- One Pillar Bridge भएको नदी – कर्णाली
- डल्फिन पाइने नदी कर्णाली
- गोही पाइने नेपालको प्रमुख नदी - बबई
- नेपालमा छोटो नदीहरू – दाङ जिल्लामा
- नेपाल जलप्रकोपले हुने क्षतिमा विश्वको – **३० औं स्थानमा**
- नेपालका सम्पूर्ण नदीनालाबाट प्रति सेकेन्ड – १७० अर्ब क्यूबिक मिटर पानी बग्दछ ।
- नेपालका नदीहरूबाट – ८३ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन क्षमता (प्राविधिक दृष्टिकोणले ४२ हजार मेगावाट)
- नेपालका नदीहरूबाट – ८० लाख हेक्टर भूमिमा सिँचाई
- हवाई वाटर प्याफिटङका लागि प्रशिद्ध नदी – मर्स्याङ्दी नदी
- सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको भोटेकोशी नदी प्याफिटङ्ग र बन्जी जम्पिङका लागि प्रख्यात छ ।
- नेपालका नदीहरूले वर्षेनी ३३ करोड ८० लाख टन माटो बगाएर लान्छन् । नेपालको नदीले बगाएको माटोले बंगालको खाडीमा **न्यूमोर टापू** बनेको छ।

नदि र जलविद्युत आयोजना

ताल/कुण्ड/दह/पोखरी:-

नेपालमा तालहरूको संख्या : ५३५८ (राष्ट्रिय ताल संरक्षण विकास समितिका अनुसार)

नेपालमा कुल हिम तालहरूको संख्या : २३२३ वटा

जिल्ला	ताल/कुण्ड/दह/पोखरी
कास्की	फेवा ताल, रुपा ताल, बेगनास ताल, बढुवा ताल, मैदी ताल
चितवन	विसहजारी ताल, सोह्र हजारी ताल, कसरा ताल, नन्दभाउजु ताल, गडुवा ताल, मजुरा ताल
रसुवा	भैरव कुण्ड, गोसाइँकुण्ड, सरस्वती कुण्ड, सूर्य कुण्ड, नाग कुण्ड, पार्वती कुण्ड, दुध कुण्ड, गणेश कुण्ड

काठमाडौँ	नागपोखरी, रानीपोखरी, कमलपोखरी, गहनापोखरी, कटवालदह, टौदह
संखुवासभा	सिद्ध पोखरी, सभापोखरी, दुधपोखरी, पाँच पोखरी, मत्स्यपोखरी + गुफापोखरी (संखुवासभाको चैनपुर नगरपालिकामा रहेको तर लोप हुने अवस्था) *पाँच पोखरी रामेछाप जिल्लामा पनि छ ।
भोजपुर	भोजपुर - साल्पापोखरी, बराहीपोखरी, कालपोखरी, पञ्चकन्या पोखरी *बराह ताल खोटाङमा पर्छ । *ताल बराही मन्दिर कास्की पोखरामा पर्दछ । *काल ताल गोरखामा पर्छ ।
रामेछाप	पाँच पोखरी, दीमी पोखरी, भुत पोखरी ◆ जटा पोखरी र पाचपोखरी रामेछाप जिल्ला (गोकुलगंगा गाउँपालिका) र दोलखा जिल्लाको सीमानामा पर्छन । ◆ ४ हजार २ सय ५० मिटरको उचाईमा रहेको जटापोखरी एउटा हिमताल नै हो । जहाँ वर्षमा ६ महिनाभन्दा बढी पानी जम्छ । चैतदेखि भदौसम्म मात्र हिउँ पलन्छ । नरिवलको जटाको आकारको भएकोले यो पोखरीलाई जटापोखरी भनिएको ◆ टापोखरीको ठ्याक्कै माथि रहेको पाँचपोखरी ४ हजार ६ सय ५ मिटरको उचाईमा छ ।
सिन्धुपाल्चोक (पाँचपोखरी गाउँपालिका, ४१०० मि.को उचाइ)	पाँचपोखरी
ईलाम	इलाम- माइपोखरी, हाँसपोखरी
मुस्ताङ	दामोदर कुण्ड
मनाङ	मनाङ- तिलिचो ताल, पुगेन ताल *वि.स.२०७५ सालमा मनाङ जिल्लामा फेला परेको काजिन सारा ताल समुन्द्र सतहबाट ५००२ मि. उचाइमा अवस्थित रहेको छ जहाँ तिलिचो ताल (४९१९ मि.) भन्दा नि अग्लो स्थानमा रहेको छ ।
दाङ	बाह्रकुने ताल, भोटे दह, चरिङ्गे दह, किचकनी दह
खोटाङ	बराह ताल
मुगु	रारा ताल (नेपालको सबै भन्दा ठूलो ताल)
बारा	कामिनी दह (बा र काका)
गोरखा	कल्छमन ताल, रुन्चे ताल, विरेन्द्र ताल, काल ताल नाग ताल र नारद कुण्ड *काल पोखरी भोजपुरमा पर्छ । *नाग कुण्ड रसुवामा पर्छ ।
म्याग्दी	भाले बास्ने ताल
डोल्पा	शे-फोक्सुण्डो ताल, जगदुल्ला ताल *(गहिरो ताल, निर्जिव ताल, गुलेली आकारको ताल, रिम्म ताल:-शे-फाक्सुण्डो ताल)
दोलखा	च्छो रोल्पा ताल (ठूलो हिम ताल)
कपिलवस्तु	जगदिशपुरी ताल, जाखिरा ताल
धनुषा	राम सागर, ज्ञान सागर, धनुषा सागर, गंगा सागर,
धादिङ	गंगाजमुना कुण्ड
पाल्पा	सत्यवती ताल, सुके ताल, नन्दन ताल

	*नन्द भाउजु ताल चितवन जिल्लामा पर्छ ।
पाचँथर	सुके पोखरी , जोरपाखरी
सल्यान	कुभिण्डे दह
रुकुम	रुकमणी दह, स्यार्पु दह कास्कीमा – स्यार्खु दह रहेको ।
रुपन्देही	लौसा ताल, गैडहवा ताल, गजेडी ताल, सग्रहवा ताल
सुनसरी	सूर्य कुण्ड *रसुवामा पनि सूर्य कुण्ड पर्छ ।
डोटी	खप्तड ताल, सुन दह (खप्तड दह – अछाम)
डोल्पा	सुना दह
कैलाली	घोडाघोडी ताल (हत्केला आकारको ताल,उपनाम-कपिल ताल),
कञ्चनपुर	झिलमिला ताल,बेतकोट ताल, रानी ताल ,
बझाङ	सुर्मा सरोवर (आखाँ आकारको ताल)
सुर्खेत	बुलबुले ताल,मुर्ली दह

*दोलखाको च्छो रोल्पा ताल हिमनदीबाट निर्माण भएको छ ।

*नेपालको रारा, तिलीचो ताल भूकम्पबाट निर्माण भएका ताल हुन ।

नेपालका प्रमुख तालहरु :

१. रारा ताल:

- जिल्ला – मुगु जिल्लामा नेपालको सबैभन्दा ठूलो ताल)
- लम्बाई – ५.२ किलोमिटर
- चौडाई – २.४ किलोमिटर
- गहिराई – **१६७ मिटर**
- क्षेत्रफल – **१०.४ वर्ग कि.मि.** (४ वर्ग माइल)
- उपनाम – **महेन्द्र ताल** (वि.सं. २०२० चैत्र १३ मा नामाकरण गरिएको)
- आकार – **गाई गोरुको खुरको आकार**
- उचाई – समुद्री सतहबाट **२९९० मि.**, (३२०० मिटर)
- रामासार सुचीमा समावेश – सन् २००७
- ◆ तालबाट निस्केको पानीबाट बनेको खोला – **खत्याड खोला**

◆ **कान्जिरोवा हिमाल** र **सिस्ने हिमाल**को छाया देखिन्छ।
२.शे-फोक्सुण्डो ताल:-

- जिल्ला – डोल्पा
- लम्बाई – ४.८२ किलोमिटर
- चौडाई – १.६१ किलोमिटर
- गहिराई – ६५० मि. (नेपाल परिचय अनुसार)
- उचाई – ३६१३ मि.
- उपनाम – स्थानीय स्तरमा **रिग्म ताल**, **निर्जिव ताल** (कुनै पनि जीव नपाइने भएकाले)
- आकार – **गुलेली आकार**, अंग्रेजी वर्ण '**Y**' आकार
- रामसार सूचीमा समावेश – सन् २००७

*शे-फोक्सुण्डो तालबाट निस्केको पानीबाट बनेको झरना – सुलिगाढ झरना (झरनाको लम्बाई – १७६ मि.,विश्वकै सर्वोच्च स्थानमा रहेको झरना,उचाई-३६१३ मि.)

३.फेवा ताल:-

- किल्ला – कास्की जिल्ला,स्थान- पोखरा
- लम्बाई – ४.८ किलोमिटर
- चौडाई – **१.५ किलोमिटर**

- गहिराई – २४ मिटर
 - क्षेत्रफल – ४.८ वर्ग किलोमिटर (४३५ हेक्टर)
 - उपनाम – वैदाम ताल, वाराही ताल
 - रामसार सुचीम समावेश – सन् २०१६ फेब्रुअरी २ (फेवा सहित ९ ताल)
 - ◆ माछापुच्छ्रे र अन्नपूर्ण हिमालको मनोरम छायाँ देखिने,
 - ◆ तालबाट पानी निस्केर बनेको खोला – **पादी खोला**
 - ◆ फेवातालको बिचमा रहेको मन्दिर तालवाराही मन्दिर
 - ◆ दोस्रो ठूलो ताल
- ४.तिलिचो ताल:-

- जिल्ला – मनाङ
 - उचाई – ४९१९ मि. (विश्वकै सर्वोच्च हिमाल)
 - लम्बाई – ४ कि.मि.
 - चौडाई – १.२ कि.मि.
 - गहिराई – करिब २०० मिटर
 - स्थानीय भाषामा – **तिरिछो वा तिलिजो**
 - यो एक हिमताल हो।
- ५.छो रोल्पा हिमताल

- जिल्ला – दोलखा जिल्ला

➤ उचाई – समुन्द्री सतहबाट ४५८० मिटर

➤ लम्बाई – ३ किलोमिटर

➤ गहिराई – १०० मिटर

➤ चौडाई – ०.५ कि.मि.

♦ नेपालको सबैभन्दा ठूलो हिमताल

६. घोडाघोडी ताल

➤ जिल्ला – कैलाली

➤ क्षेत्रफल – १.५ हेक्टर (घोडाघोडी सिमसार क्षेत्र भने २५६३ हेक्टर क्षेत्रफलमा फैलिएको)

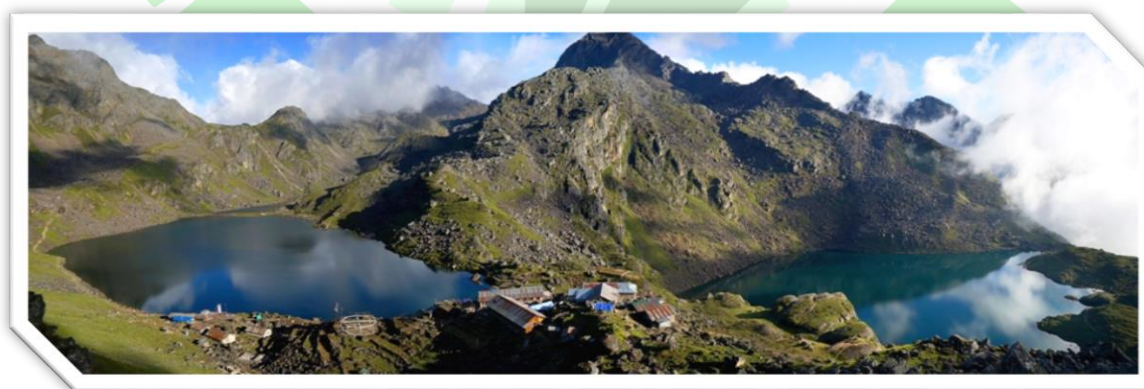
➤ सिमसार क्षेत्रमा समावेश – सन् २००३ अगस्त १३

➤ उपनाम – कपिल ताल (वि.सं. २०५२ मा यस मन्दिर नजिकै योगी नरहरिनाथले कोटी होमयज्ञ गरि नामाकरण गरेका)

➤ आकार – हत्केला आकार

*नेपालको पहिलो 'बर्ड सेन्चुरी' फागुन २७

७. गोसाईकुण्ड

➤ कुन जिल्ला? – रसुवा

➤ उचाई – ४३६० मि.

मानव निर्मित ताल/पोखरीहरु:-

इन्द्रकी नाग रानी कमला पानी लिन सिद्धपोखरी गइन।

मकवानपुर

काठमाण्डौ

भक्तपुर

नेपालका प्रमुख झरनाहरू:-

- **पचाल झरना** – कालीकोट (**३८१ मि.**), नेपालको सबैभन्दा अग्लो झरना २०७४ साउन १२ गतेबाट मान्न थालिएको ।
- **ह्यातुङ झरना** – तेह्रथुम (**३६५ मिटर**)
- **रुप्से झरना** – **म्याग्दी**
- **तिपताल झरना, इलाम डाँडा झरना** - **ताप्लेजुङ**
- **फुङफुङ्गे झरना / फङफङ्गे झरना** – ताप्लेजुङ (मिक्वाखोला गाउँपालिका)
- **फुङफुङ झरना** – नुवाकोट (नुवाकोट जिल्लाको रानीपौवाको सीमान्त अक्कर भिरमा निगाले)
- **नमस्ते झरना** – **धनकुटा** (भेडेटार क्षेत्रको, सागुरीगढी गाउँपालिका)
- **खहरे खोला झरना** – धादिङ
- **मिलुङ झरना** - पाँचथर
- **ओडारी खोलाको झरना** - **उदयपुर** (१५६ मिटर)
- **पोकली झरना**, चिखुवा र रातो माटो झरना - ओखलढुंगा (९१.४४ मिटर)
- **द्वारिखोलाको झरना** – **दैलेख**
- **सेती नदीको झरना** - **बझाङ**
- **चेपे नदीको झरना** – **मनाङ**
- **छहरे झरना** – **पाल्पा**
- **भेलछडाको झरना, जोरपानी झरना** – **डोटी**
- **ओडारी खोलाको झरना, खुवा झरना** – **उदयपुर**
- **पुरनधार झरना, धागे झरना** – **दाङ**
- **पातले छाँगो (डेबिड फल्स)** – कास्की
- **पाचै पोखरी झरना** – **रामेछाप**
- **दिप्रुङ झरना** – खोटाङ (स्थानित स्तर धिप्लुङ झरना भनिन)
- **ध्याम्चे झरना** - **मुगु**
- **सोताखोला झरना** – **अर्घाखाँची**

नेपालका प्रमुख भञ्ज्याङहरू:-

१) मुस्ताङमा रहेका भञ्ज्याङहरू:

(सूत्र:- **छा पा चा फा**)

- **छा** - छाटाङ भञ्ज्याङ
- **पा** - पाछे क्यामा भञ्ज्याङ
- **चा** - चाङ्चुङि भञ्ज्याङ
- **फा** - **फाङ्फुङ्ला** भञ्ज्याङ

२) गोरखामा रहेका भञ्ज्याङहरू:

(सूत्र:- **यान्दोन थापा मेला लाग्या छ र ?**)

- **यान्डोन-** यान्डोन भज्याङ्
- **थापा-** थाप्ले भज्याङ्
- **मे-** मेलाट साचिङ भज्याङ्
- **ला-** लाच्युट भज्याङ्
- **ला-** लार्के भज्याङ्
- **ग्या-** ग्याला भज्याङ्

३) ताप्लेजुङमा रहेका भज्याङ्हरु:

(सूत्र:- **झिघा चाटी खा**)

- **झि-** झिनसाङ् भज्याङ्
- **घा-** घान्ड्ला भज्याङ्
- **चा-** चाबुक भज्याङ्
- **टि-** टिपताल भज्याङ्
- **खा-** खाङ्लो भज्याङ्

४) संखुवासभामा रहेका भज्याङ्हरु:

(सूत्र:- **भापो छिराङ**) – छिपोरा को भाउ

- **भा-** भाटभटेनी भज्याङ्
- **पो-** पोपटी भज्याङ्
- **छि-** छिरनचोभा भज्याङ्
- **रा-** रागला भज्याङ्
- **उ-** उम्बुक भज्याङ्

५) डोल्पामा रहेका भज्याङ्हरु:

(सूत्र:- **खुपिका आमा ज्यामे या या**)

➤ खु- खुङ भज्याङ्	➤ ज्या- ज्यान्छे भज्याङ्
➤ पि- <u>पिन्दु</u> भज्याङ्	➤ मे- मेङ्ला भज्याङ्
➤ का- काकुङ भज्याङ्	➤ या- यानाङ् भज्याङ्
➤ आ- आरिम भज्याङ्	➤ या- <u>याला</u> भज्याङ्
➤ मा- मारिम भज्याङ्	

६) हुम्लामा रहेका भज्याङ्हरु:

(सूत्र:- **चाचिको ला स लोलुङ्** भज्याङ्मा गाङ्ने)

➤ चा- <u>चाङ्ला</u> भज्याङ्	➤ स- <u>सर्पे</u> भज्याङ्
➤ चि- चिमाला भज्याङ्	➤ लो- लोलुङ् भज्याङ्
➤ ला- लाप्चे भज्याङ्	

७) दार्चुलमा रहेका भज्याङ्हरु:

(सूत्र:- **छयाटि**)

- **छया-** छयाङ्ला भज्याङ्
- **टि-** टिकर भज्याङ्

◆ सूत्र बाहेकका अन्य भज्याङ्हरु:

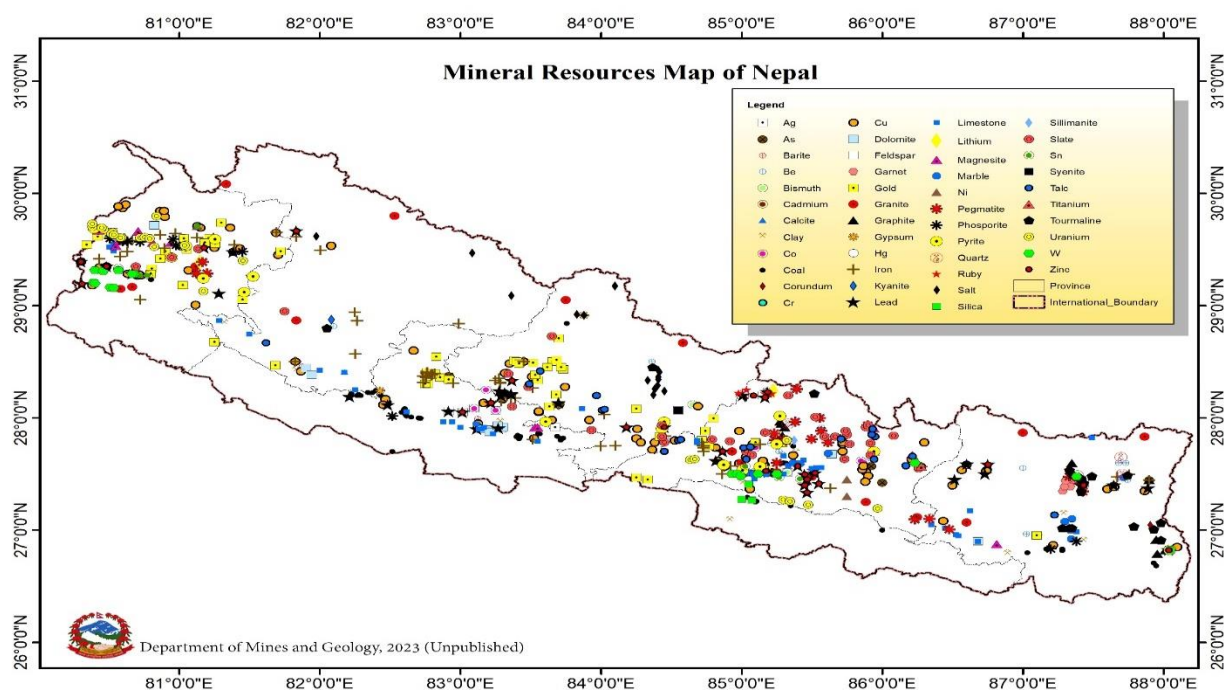
1. नाम्जा भञ्ज्याङ् - मुगु
2. नाङ्फा भञ्ज्याङ् - सोलोखुम्बु
3. उराङ् भञ्ज्याङ् - बझाङ्

4. झुमा कोदारी भञ्ज्याङ् - सिन्धुपाल्चोक
5. रसुवागडी भञ्ज्याङ् - रसुवा
6. ठाङ्ला भञ्ज्याङ् - दोलखा

काठमाण्डौ उपत्यका रहेका चार भञ्ज्याङहरू:-

नेपालमा रहेका प्रमुख खनिज पदार्थ

2023-07-04

जमिनमा लुकेर बसेको खानीबाट प्राप्त हुने प्राकृतिक सम्पदालाई - खनिज भनिन्छ।

उपभोगको आधारमा नेपालका खनिजलाई हाल सम्म धातु खनिज समूहका 21 वस्तु, अधातु औद्योगिक खनिज समूहका 23 वस्तु, रत्न पथ्रर समूहका 6 वस्तु, निर्माण सामग्रीका 10 वस्तु, र ईन्धन खनिज समूहका 4 वस्तु गरी कुल 64 खनिज वस्तुलाई पहिचान गरिएको छ ।

धातु खनिज अन्तर्गत -

एन्टिमोनी, आर्सेनिक, बिस्मथ, क्याडमियम, क्रोमियम, कोबाल्ट, तामा, सुन, फलाम, सिसा, जस्ता, लिथियम, बुध, मोलिब्डेनम, निकल, चाँदी, ट्यान्टलम/नियोबियम, टिन, टाइटेनियम, टंगस्टन, युरानियम पहिचान भएको छ।

अधातु औद्योगिक खनिज अन्तर्गत -

ब्याराइट, क्याल्साइट, माटो, सामान्य नुन, कोरुन्डम, डोलोमाइट, फेल्डस्पार, गार्नेट, ग्रेफाइट, म्याग्नेसाइट, माईका, ओकर, पेग्माटाइट, फस्फोराइट, पाइराइट, सिलिका स्यान्ड, सिलिमेनाइट, पहिचान भएको छ।

अधातु रत्न खनिज अन्तर्गत -

अक्वामरिन, बेरिल, कायनाईट, क्वार्ट्ज, रूबी नीलमणि, टुर्मालिन आदि माथिल्लो हिमालय भौगोलिक खण्डमा पहिचान भएको छ।

अधातु निर्माण सामग्री अन्तर्गत -

बेसिक चट्टान, बोल्डर, ग्राभेल र बालुवा, ग्रेनाइट, जिप्सम, लाइमस्टोन, मार्बल, क्वार्ट्जाइट, स्लेट, सिनाइट पहिचान भएको छ।

ईन्धन खनिज अन्तर्गत -

कोइला, जियोथर्मल हट स्प्रिङ, प्राकृतिक मिथेन ग्यास, पेट्रोलियम र प्राकृतिक ग्यास पहिचान भएको छ।

नेपाल पाँच भौगर्भिक क्षेत्र/खण्डका आ-आफ्नै भौगर्भिक विशेषता र खनिज सम्पदाहरू छन् ।

भौगर्भिक विभाजनको आधारमा

- ◆ तराई मैदान- तेल र ग्यासको सम्भावना रहेको तथा
- ◆ चुरे-भावर क्षेत्रमा - ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, युरानियम, तेल र ग्यासको सम्भावना रहेको छ ।
- ◆ तल्लो हिमालयमा - बिभिन्न धातु खनिजहरू, चुनढुङ्गा, डोलोमाइट, रत्नपत्थर, कोइला, तातोपानी आदि खनिजहरू पाइएका छन्,
- ◆ उच्च हिमालयमा - रत्नपत्थर, जस्ता, सिसा आदि खनिजको सम्भावना
- ◆ उत्तरको तेथिस हिमालयमा - चुनढुङ्गा, नुन, जिप्सम, ग्यास र युरानियम को सम्भावना देखिन्छ ।

खनिज पदार्थ र पाइने स्थान

खनिज पदार्थ	पाइने स्थान
फलाम	फुलचोकी, ठोसे, चितवन, कुलेखानी, भैँसे, प्यूठान, बझाङ, डोटी, जन्तर, लब्धी, फर्पिङ ● नवलपुरको धौवादीमा रहेको फलाम खानी सबैभन्दा ठूलो फलाम खानी ● सबैभन्दा उच्च गणस्तरको फलाम खानी- फुलचोकी (ललितपुर)
तामा	तामाखानी, सीमाखानी, कुलेखानी, बुद्धखोला, वाप्सा, बाह्रबिसे, मार्फा, बन्दिपुर, ओखलढुङ्गा, इलामडाँडा, म्याग्दी <u>ओखलढुङ्गा, इलामडाँडा, कुलेखानी, सिमाखानी, मार्फा बाह्रबिसे, बुद्धखोला, बन्दिपुर, तामाखानी, म्याग्दी, वाप्सा</u> बुद्धखोला तामाखानी सबभन्दा ठूलो र गुणस्तरयुक्त ।
जस्ता	गणेश हिमाल, <u>फुलचोकी, जस्ता, माजेर खोला, नाम्पा(सोलुखुम्बु)</u>
सिसा	गणेश हिमाल, गल्कोट, मार्फु, मकवानपुर, बागलुङ, बैतडी, तिप्लिङ, फुलचोकी,
खरी	सिन्धुपाल्चोक, खोटाङ, भोजपुर (खोटाङको खसि भोजपुर लगियो।)
स्लेट	बागमति, लुम्बिनी, <u>स्लेट</u> , गण्डकी, जनकपुर, <u>बन्दिपुर</u>
मार्बल	<u>गोदावरी, महाभारत पर्वत श्रृंखला (गोमा)</u>

गेरु	सिन्धुपाल्चोक, चौतारा
गन्धक	चिसापानी गढी, गोसाइकुण्ड, बराह क्षेत्र - सुनसरी
विरे नुन, सिधे नुन	रसुवा, स्याफुबेसी • नुनखानी – मुस्ताङ /
चाँदी	चिसापानी गढी, बागलुङ, फुलचोकी (चाचि बा फुल)
सोडा	सल्यान, डोटी
सुन	कालिगण्डकी, बुढिगण्डकी, सुनकोसी, बेरिङ, रिउ खोला
चुनढुङ्गा	चोभार, भैँसे, धनकुटा, मोरङ, चितवन, बागलुङ, बैतडी, मार्फु, मकवानपुर, गल्कोट, तिप्पिङ – सिसाको
अभ्रख	भोजपुर, डोटी, चैनपुर, बझाङ, लमजुङ, गोसाइकुण्ड, सुन्दरीजल, सिन्धुलीगढी, ज्यामिरे, निबुवा गाँउ,
कोइला	दाङ, सल्यान, चौतारी, चितवन (मकवानपुर, काठमाण्डौ)
निकेल	खोटाङ, नाम्पा, भोर्ले
म्याग्नेसाइट	दोलखा(खरिढुङ्गा), उदयपुर (कम्युघाट), मुस्ताङ (नुनखानी)
युरानियम	मुस्ताङ, दार्चुला
निओवेरस	गोरखा, डडेल्धुरा, जाजरकोट
पेट्रोलियम	कोइलाबास, नेपालगंज, धनगढि, मुक्तिनाथ, दैलेख, प्यूठान, दाङ तराई र चुरे महाभारत पर्वतमा पनि पाइने सम्भावना

